

Výchova mladé generace k české národní identitě

Bc. Lucie Milatová

Diplomová práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lucie Milatová**
Osobní číslo: **H150110**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Výchova mladé generace k české národní identitě**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek vztahující se k oblasti vlastenectví, národní identity, výchovy a vzdělávání.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ERIKSEN, Thomas Hylland. Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě. Praha: Triton, 2007. ISBN 9788072549252.

GELLNER, Ernest André. Nacionalismus. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2003. ISBN 8073250233.

GELLNER, Ernest André. Národy a nacionalismus. Praha: Josef Hříbal, 1993. ISBN 809013811X.

HOLÝ, Ladislav. Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. Studie. ISBN 8085850974.

PEKÁŘ, Josef. O smyslu českých dějin. Voznice: Leda, 2013. ISBN 978-80-7335-231-8.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

22. listopadu 2016

Termín odevzdání diplomové práce:

20. dubna 2017

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně ..... 20. 2. ....

Miloslav Jurec

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá problematikou výchovy mladé generace k české národní identitě. Teoretická část je založena na vymezení a charakteristice pojmů národ, stát, kultura, národní povaha, národní hrdost, národní tradice. Dále objasňuje samotný pojem národní identity a její vývoj v naší zemi. Poslední část se zabývá výchovou k vlastenectví, a to jak v rodině, tak v rámci povinné školní docházky. Zaměřuje se zejména na rozbor Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání – oblasti vlastenectví. Praktická část je realizována formou kvantitativního výzkumu prostřednictvím dotazníkového šetření. Pomocí dotazníkového šetření se snaží zjistit, jak se národní identita odráží ve výchově dětí, jaké je jejich subjektivní vnímání národní identity a která instituce je v této oblasti ovlivňuje nejvíce.

Klíčová slova:

národ, stát, národní identita, národní povaha, národní hrdost, vlastenectví, rámcový vzdělávací program

ABSTRACT

This diploma thesis deals with education of the young generation to the Czech national identity. The theoretical part is based on the definition and characteristic of terms nation, state, culture, national nature, national pride, national tradition. It also clears the term of national identity up and its development in our country. The last part deals with education to patriotism, in family as well as in within the bounds of compulsory education. It focuses mainly on the analysis of the Framework education program for elementary education – the area of patriotism. The practical part is realized in the form of quantitative research by way of the questionnaire survey. Through the questionnaire survey it tries to find out how national identity is reflected in the education of children, what is their subjective perception of national identity and which institution is influence them in this area the most.

Keywords:

Nation, state, national identity, national character, national pride, patriotism, educational program

Poděkování

Děkuji PhDr. Heleně Skarupské, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, za její cenné rady, podnětné připomínky a čas, který mi věnovala v průběhu zpracování.

Dále děkuji své rodině za podporu a trpělivost, kterou mi po celou dobu studia věnovali.

Motto:

„Člověk bez národa byl by ničím.“

Tomáš Garrigue Masaryk

Prohlášení:

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 NÁROD A STÁT	12
1.1 NACIONALISMUS	15
1.2 NÁRODNÍ POVAHA ČESKÁ – PROČ JSME A KDO JSME?.....	16
1.3 ČESKÁ KULTURA, NÁRODNÍ TRADICE A STÁTNÍ SYMBOLY.....	18
2 IDENTITA	21
2.1 ČESKÁ NÁRODNÍ IDENTITA A JEJÍ VÝVOJ	24
2.2 ČESKÁ NÁRODNÍ IDENTITA – VÝZKUM CVVM.....	26
3 VÝCHOVA K VLASTENECTVÍ	29
3.1 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	31
3.2 ANALÝZA RVP – 1. STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY	35
3.3 ANALÝZA RVP – 2. STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY	36
II PRAKTICKÁ ČÁST	40
4 DESING VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	41
4.1 VÝZKUMNÝ CÍL	41
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	42
4.3 HYPOTÉZY.....	42
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	43
4.5 TECHNIKA SBĚRU DAT	43
4.6 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	44
5 ANALÝZA A INTERPETACE DAT	45
6 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	71
7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI	76
ZÁVĚR	79
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	81
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	87
SEZNAM OBRÁZKŮ	88
SEZNAM TABULEK	89
SEZNAM PŘÍLOH	90

ÚVOD

V současné moderní společnosti se ve velké míře objevuje fenomén individualismu, a to již ve výchově a vzdělání na základních školách. Do středu pozornosti se dostává jednotlivec, jeho potřeby, zájmy, práva a s tím také spojené nároky na sebeurčení a sebeprosazení. Dochází k respektování odlišností a individuálních potřeb. To vše také souvisí s vytvořením identity jedince. Identita je nedílnou součástí každodenního života a je formována mnoha aspekty. V odborných publikacích je identita v obecné rovině charakterizována jako vyjádření toho, kdo jsme a kam patříme. Touhu a potřebu někam patřit máme danou již v našich genech. Člověk je tvor společenský. Je součástí společnosti, kolektivity, národa, sám by ani nepřežil. Každý z nás si chce najít své místo v životě, vůči někomu se vymezit a objevit svůj smysl existence. Vytvoření pevné, zdravé a stabilní identity umožňuje jedinci se lépe začlenit do lidské společnosti a efektivně se podílet na jejím fungování.

Se současným fenoménem individualismu se však postupně opomínají potřeby společnosti a otázkou zůstává, do jaké míry je tento jev pro lidskou pospolitost determinující. V posledních letech se také neúprosně projevuje zrychlené životní tempo. Můžeme se jen domnívat, zda je to následek existence internetu, sociálních sítí či mobilních telefonů, které umožňují okamžitě získávat a předávat nesmírné množství informací a udržovat kontakt s desítky až stovkami lidí najednou. Dnešní společnost nabízí dětem velký příliv informací, ale často bez přesného vymezení dobrého a zlého. Dítě je zahlcováno mnoha poznatky, které ve své podstatě není schopno rozumově ani citově adekvátně zpracovat. V odborné literatuře se setkáváme s pojmem prométheovský pád, což je termín vyjadřující především zlhostejnění člověka k druhému člověku vlivem techniky a médií. Proto si dovoluujeme říci, že v této uspěchané době je velmi důležité mladé generaci připomínat, odkud jsme vzešli a kam patříme. Vést ji k utváření si pozitivního vztahu k vlastnímu národu, občanským postojům, etnickým hodnotám a normám. Musíme si uvědomit, že žijeme z toho, co nám zde zanechaly předchozí generace a jsme zodpovědní za to, co zde zanecháváme generacím následujícím.

V aktuálním společenském dění je oblast národní identity a vlastenectví spojována spíše s rasismem, nacionalismem, nesnášenlivostí vůči jiným kulturám začleňujícím se na území České republiky a také s přítomnou problematikou uprchlictví. Z velké části se jedná o negativní názory a postoje, kterými je mladá generace ovlivňována. V podstatně menší míře se objevují spojitosti se záchranou české identity, území, státu, mateřského jazyka,

tradic a zvyklostí. V některých odborných publikacích se uvádí, že se třetí generací nastává viditelný odklon od české národní identity prarodičů. Úsilím vlastenců je přenést znalost českého jazyka a naší kultury na děti, stejně jako budování knihoven a českých škol.

Cílem diplomové práce je zjištění, jak se národní identita a jednotlivé aspekty vlastenectví odráží ve výchově mladé generace. Pokoušíme se odhalit, jak samotní respondenti vnímají národní identitu, a snažíme se zmapovat znaky, které podle nich určují příslušnost k českému národu. V práci se chceme také zaměřit na to, jakým způsobem je u dětí formováno vlastenecké cítění a které instituce je nejčastěji ovlivňují a vedou k utváření vlasteneckých hodnot.

V teoretické části nejprve vymezujeme pojem národ z pohledu různých odborníků. Po objasnění pojmu národ, u kterého však doposud neexistuje všeobecně uznávaná definice, se snažíme o charakteristiku termínu stát, který je s národem úzce spjat. Dále se zaměřujeme na nacionalismus a dostáváme se k národní povaze neboli národnímu charakteru. V neposlední řadě vymezujeme samotnou českou kulturu její tradice, zvyky a představujeme si státní symboly republiky. V druhé kapitole se věnujeme identitě, její struktuře a jednotlivým složkám. Zaměřujeme se především na českou národní identitu a její dlouhodobý vývoj. Součástí druhé kapitoly jsou i výzkumy uskutečněné v dané oblasti, které posloužily jako motivace k empirické části. Jmenované výzkumy jsou většinou obecného charakteru a zaměřující se na celou populaci, především na dospělé jedince. Nejedná se však o stěžejní zdroje vzhledem k rozdílnosti výzkumů. Teoretickou část zakončujeme kapitolou o výchově k vlastenectví a podrobnou analýzou Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, ve kterém se věnujeme ústřednímu tématu vlastenectví a národní identity v jednotlivých vzdělávacích oblastech a průřezových tématech.

V empirické části provádíme kvantitativní výzkum pomocí dotazníkového šetření. Zaměřujeme se na výchovu mladé generace ve spojení s národní identitou a vlastenectvím. Věnujeme se žákům na základních školách, protože právě v daném věku si začíná jedinec uvědomovat propojenost celé společnosti. Postupně se naplno stává členem různých skupin, které mu napomáhají při utváření jednotlivých složek jeho identity. Jedinci jsou ovlivňováni různými aspekty (rodina, škola, média, vrstevníci atd.) a vytvářejí si své vlastní postoje a názory spojené s vlastenectvím a národní identitou.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 NÁROD A STÁT

Slovo národ má několik významů, avšak neexistuje přesná a všeobecně uznávaná definice tohoto pojmu. Není proto možné podat jedinou a vyčerpávající definici. Snaha o originalitu, a to nejen v definici tohoto termínu, ale zejména v dostačující interpretaci, dosáhla v současnosti globálních rozměrů. Význam slova národ většinou spojujeme s určitým společenstvím lidí, kteří se hlásí ke stejné národnosti.

Průcha (2011) upozorňuje, že rozlišujeme především mezi etnickým a politickým národem. Za příslušníky etnického národa považujeme jedince, které spojuje společný jazyk, historie a kultura (tradice, zvyky). U politického národa je příslušnost člověka určována podle toho, ve které zemi je občanem.

Pojem národ vychází z latinského slova *natio* (narození, rod, plemeno, kmen, národ). Jeho kořeny můžeme nalézt až v údobí pozdní římské republiky. Marcus Tullius Cicero jej v pejorativním smyslu použil pro entitu, která byla opakem společenství svobodných římských občanů. V raném středověku slovo národ bylo použito jako označení skupin lidí sdílejících společný jazyk a území. Během vrcholného středověku byly pod pojmem národ označovány komunity univerzitních studentů pocházejících ze stejné země a hovořící jedním jazykem (na univerzitě v Praze byl rozlišován národ bavorský, český, polský a saský). (Budil, Malina, 2012)

Hroch (2009) také upozorňuje, na to že společným kořenem termínu národ bylo latinské *natio*. Jeho překlady do různých jazyků měly však poněkud odlišný význam. V angličtině v 18. století označoval termín *nation* všechny obyvatele, kteří žijí pod stejnou vládou a platí pro ně shodné zákony. Ve francouzské encyklopedii byl v té době připojen k charakteristice národa také společný jazyk. V německé jazykové tradici bylo *nation* spojováno především s kulturou, jazykem a případně společnou historií.

S vymezením pojmu národ jsou spjaty velké nesnáze. J. A. Komenský však již před 300 lety podal velmi vystihující definici pojmu národ, která se od dnešního vymezení tohoto termínu nijak výrazně neliší. *Co jest národ? Národ jest množství lidí zrozených z téhož kmene, bydlících na témže místě ve světě (jakoby ve společném domě, který nazývají vlastí), užívajících téhož zvláštního jazyka a spojených týmiž svazky společné lásky, svornosti a snahy o dobro obecné.* (Komenský, 1659 in Průcha, 2011)

V 19. století se mnoho výzkumníků zabývalo vymezením termínu národ, jejich názory můžeme rozdělit do dvou základních skupin. První skupina vědců definovala národ objektivními, empiricky ověřitelnými rysy, mezi nimiž obvykle figurovaly kulturní a jazykové charakteristiky přes vazbu k prostředí až po pokrevní vazby. Druhé seskupení, kam se řadili především anglosaští autoři, se potýkalo s problémy se zařazením „nestátních“ národů a hledali náhradní termíny jako např. nationality, people, national group. Po 2. světové válce panovala mezi badateli většinová shoda, že národ nelze definovat pouze etnickými rysy (jazyk a kultura). Národ začal být uznáván za svébytnou politickou a sociální pospolitost, pokud jsou si jeho příslušníci vědomi své sounáležitosti a považují ji za hodnotu. (Hroch, 2009)

V devadesátých letech 20. století historik Anthony Smith vychází z přesvědčení, že moderní národy se vyvinuly z preexistujících skupin, jež nazývá „ethnies“, a které spojuje zakladatelský mýtus, kolektivní historická paměť, společná kultura, teritorium a určitá míra solidarity. Tyto moderní národy disponují moderní technologií, ekonomikou a politickou kulturou, které zvyšují efektivitu jejich vnitřní solidarity a soudržnosti. (Budil, Malina, 2012)

Pro konstrukci teorie národnosti Ernest Gellner (1993) ve své publikaci používá pojmy: vůle a kultura. Vůli, neboli také souhlas, představuje autor jako důležitý faktor při vytváření určitého seskupení lidí. Lidstvo od počátků věků bylo vždy organizováno v různorodé skupiny za odlišných podmínek, ale dvě obecné hnací síly pro vytvoření skupin a jejich udržení jsou zásadní. Na jedné straně se jedná o vůli, lojalitu, solidaritu, dobrovolnou věrnost ke skupině a identifikace se s ní. Tyto znaky jsou v moderním nacionalistickém světě favorizovány. Na straně druhé v minulosti bylo určování totožnosti lidstva spojeno se strachem, nátlakem, donucením a zjištěním. Proto samotnou vůli nemůžeme považovat za základ pro definici národa. Gellner pojem kultura spojuje především s nacionalismem. Tvrdí, že nacionalismus plodí národy, nikoliv naopak. Obnovuje kulturní bohatství, mrtvé jazyky a oživuje tradice. Můžeme si povšimnout, že mezi pojmy národ a nacionalismus je velmi úzký vztah.

Ze sociálně antropologického pohledu označoval pojem národ značně nepřesnou kategorii osob či společnosti s víceméně jednotnou kulturou. I. M. Levis (in Eriksen, 2012) ve své antropologii popisuje národ jako kulturní jednotku a tvrdí, že nevidí žádný důvod rozlišovat pojmy kmeny, etnické skupiny a národy. Rozdíl totiž spočívá ve velikosti, nikoli ve strukturálním složení a neovlivňuje fungování skupin.

Termín národ je podle Gellnera (1993) úzce spjat s pojmem stát a tento názor se opírá o tvrzení Maxe Webera, který považuje stát za instituci, jenž má monopol na zákonné násilí. Ve většině zemí je soukromé násilí nebo násilí skupin považováno za nezákonné. Násilí smí být použito jako krajní sankce k udržení pořádku a tuto sílu může použít právě jasně vymezená a centralizovaná instituce, kterou je stát. Tyto myšlenky přivádí Gellnera (1993, s. 15) k definici pojmu stát: *Stát je instituce nebo soubor institucí, které se specificky zabývají vynucováním pořádku (ať už se zabývají také čímkoliv jiným). Stát existuje tam, kde instituce specializované na vynucování pořádku, jako jsou policejní sbory a soudy, se oddělily od zbytku společenského života.*

Podle Holého (2010) měl stát v českých dějinách vždy plnou podporu národa, pokud prosazoval a hájil národní zájmy. Autor uvádí příklad první republiky, na kterou Češi pohlíželi s hrdostí, protože se jednalo o jedinou liberální demokracii ve střední Evropě v té době. V pozdějších letech, za vlády komunistické strany v Československu, pro většinu občanů demokracie byla symbolem svobody, svévolného vyjadřování vlastních názorů a možností volby toho, jak se chovat. Proto sametová revoluce vynesla vlnu silného národního cítění. Pokud je jednotlivec brán jako součást národa a stát je politickým nástrojem pro svobodu národa očekává se, že zabezpečí svobodu jak národům, tak i všem jeho příslušníkům. Svoboda národa a svoboda jednotlivců se stává synonymem.

Globalizace, sociální a ekonomická integrace v rámci mezinárodních a nadnárodních organizací oslabila význam národních států, jak upozorňuje Vlachová (2015) a dodává, že i přes to národní stát zůstává nejvýznamnější sociální institucí, která definuje a garantuje ekonomickou, politickou a sociální situaci občanů. Ovlivňuje životy svých lidí v délce a kvalitě života, zdraví, práv, svobody, vzdělání, pracovních příležitostí a v mnoha dalších aspektech.

1.1 Nacionalismus

Obsahem této kapitoly volně navážeme na předešlé téma. Oba tyto celky spolu bezpochyby souvisí. Pro správné pochopení vzniku nacionalismu, formování národa a národních států je nutné tyto ideové a politické fenomény vnímat jako důsledky formování moderní evropské společnosti. Gellnerova teorie nacionalismu patří do kategorie modernistických teorií v Evropě. Je originální, neobvyklá a kontraintuitivní. Jedná se o produkt moderní doby, ovlivněný politickým a hospodářským vývojem. Gellner (2003) vidí nacionalismus jako politickou doktrínu, ale také stav mysli a pocitu, že stát a národ si musí odpovídat, tak aby byli schopni vytvořit jednotu.

Gellner (1993) ve své publikaci *Národy a nacionalismus* představuje typologii nacionalismu. Jedná se o různé kombinace rozhodujících činitelů, které vstupují do vytváření moderní společnosti. Prvním činitelem je **moc**. Moc je chápána především jako prosazování společenského pořádku v moderní společnosti, to ale není ve společnosti rozptýleno rovnoměrně. Je soustředěno v rukou některých členů společnosti, kteří vykonávají tuto činnost. Dalším prvkem je **přístup k výchově nebo k životaschopné vysoké kultuře**. Jedná se o soubor dovedností, který umožňuje občanům se snadno pohybovat v moderním kulturním prostředí. Beze sporu ústředním předpokladem je gramotnost a totéž platí pro základní znalost počítání a jistou míru technických znalostí. Následující součástí, která je rozhodujícím stanoviskem nacionalismu, je totožnost nebo různorodost kultury. Tímto pojmem je zde míněn příznačný způsob chování a komunikace daného společenství. V tomto případě pojímáme pojem kultura v jiném smyslu jako „*Kultur*“ vysoká kultura nebo velká tradice. Tyto vysoké normativní kultury či tradice se opírají o písmo. Jedná se tedy o přístup ke kultuře, který je spojen s přístupem ke vzdělání. Vysoká kultura, ve které byli lidé vzděláni, je pro ně nejcennějším majetkem, jádrem jejich totožnosti a pojistkou jejich bezpečnosti. Takto se v podstatě uspokojuje národnostní požadavek, a to shodnost kultury a státu.

Nacionalismus, tak jak tento termín vymezuje Gellner a další sociální vědci (in Eriksen, 2012), odkazuje explicitně nebo implicitně k určitému vztahu mezi etnicitou a státem. Jedná se o etnické ideologie, které tvrdí, že jejich skupina by měla ovládat stát. Národní stát je tedy ovládán etnickou skupinou, jejíž identitární ukazatele jsou zakotvené v jeho oficiální legislativě a uznávají společná pravidla.

Anderson (in Eriksen, 2012) se v jiné důležité teoretické studii o nacionalismu v mnoha aspektech od Gellnera odlišuje, snaží se porozumět především síle a národní ideologii cítě-

ní. Poznamenává skutečnost, že lidé jsou ochotni pro národ zemřít, odráží jeho mimořádnou sílu. Andersonovým hlavním cílem je vysvětlení tzv. „anomálie nacionalismu“. To znamená, že podle marxistických a liberálních sociálních teorií by neměl nacionalismus fungovat, jelikož odkazuje na solidaritu založenou na společném původu a kultuře. Nejuniverzálnější legitimní hodnotou v politickém životě je národní identita.

V českém prostředí se často setkáváme se společným tématem multikulturalismu a nacionalismu. Na první pohled se tyto oblasti zdají být protikladnými diskursy. Multikulturalismus a nacionalismus jsou však v tomto ohledu dvě strany téže mince. Představují pasivní obraz světa jedinců, zachycených v pasti vlastní identity, vlastního národa/etnika či kultury. Jedna strana kulturu velebí, druhá by ji zanechala v jiné zemi. Obě tyto ideologie, ale nepochybně objektivní existenci těchto skupin, etnik, kultur či národů. (Hejnal, 2012)

1.2 Národní povaha česká – Proč jsme a kdo jsme?

Termín **národní charakter** nebo také **povaha národa/mentalita národa** se stal předmětem zájmu mnoha odborníků. Již v roce 1907 sociolog Emanuel Chalupný popisuje Čechy jako statečné, ale převážně mírumilovné. Jsou odhodláni bojovat za svou vlast v případě ohrožení, ale když nemusí, mají raději pokoj. (Průcha, 2011)

Dle Allporta (2004) pojem národní povaha naznačuje, že příslušníci určitého národa se navzdory vzájemným etnickým, rasovým, náboženským či individuálním odlišnostem podobají určitými základními vzorci přesvědčení a chování jeden k druhému více než příslušníkům jiných národností.

S hodnocením národního charakteru spojujeme autostreotypy. Empirické šetření v této oblasti provedla Š. Tloková (1999) z Ostravské univerzity. Její výzkum zahrnoval 787 respondentů z devíti měst v České republice. Jednalo se o žáky základních škol, studenty gymnázií a studenty univerzit. K výzkumnému šetření byl používán dotazník se škálou, s níž respondenti hodnotili vlastnosti českého národa, které jsou podle nich pro něj typické. Výsledky tohoto výzkumu zmiňuje Průcha (2010) ve své publikaci. Mezi nejvíce osobité vlastnosti Čechů, dle tohoto výzkumu patří: smysl pro humor, závistivost, chytráctví, podezíravost, podnikavost, kulturnost, schopnost improvizace, alkoholismus. Mezi nejméně typické vlastnosti řadíme: vznešenost, výbojnost, sebekritika, izolacionismus, kult mučednictví, skromnost, aktivitu a toleranci. V rámci tohoto výzkumu musíme počítat s určitým omezením, jelikož pohledy mládeže se mohou lišit od autostreotypů dospělých. Pro naši

práci je přínosný fakt, kdy se projevují i rozdíly uvnitř skupiny respondentů a jejich pohledy se liší podle věku. Studenti vysokých škol jsou mnohem kritičtější než mladší účastníci výzkumu. U většiny pozitivních vlastností dosahuje skupina vysokoškoláků nižších hodnot než ostatní respondenti a u negativních vlastností se dostávají do popředí.

Další pojem, který úzce souvisí s národní povahou, je národní hrdost. Můžeme ji považovat za morální hodnotu. Hrdost je pozitivní vlastnost, kterou máme od narození, dává nám odvahu a sílu k činu. Je to vlastnost, která je v nás od malička individuálně formována v závislosti na rodině, prostředí atd. Národní hrdost můžeme charakterizovat jako hrdost občanů na principy, instituce, zákony, normy a lid, na nichž byl národní stát založen a které jsou obvykle vyjádřeny v ústavách národních států. Shodneme se, že respekt k institucím, zákonům a normám je důležitou součástí národní identity, ale v dnešní době existuje mnoho důvodů, proč jsme nespokojeni s fungováním vlády a dalších institucí. Česká republika patří mezi ty země, které jsou známy tím, že jejich občané příliš silnou národní hrdost nevyjadřují. Nedávné psychologické studie odhalily, že národní hrdost je spojená s pocitem životní spokojenosti. Ta je definována jako „kognitivní a afektivní hodnocení života“. Jedná se o individuální životní podmínky (práce, zdravotní stav, rodinný stav) a společenské podmínky (důvěra k institucím, demokracii, ekonomický růst a rovnováha). Národní hrdost můžeme také vnímat jako pozitivní emoci, která vychází z dobrých vlastností jedinců a skupin lidí tvořící národ. V současné době považujeme za zdroj národní hrdosti sport, literaturu a umění, ekonomické úspěchy, vědu a techniku, mezinárodní úspěchy nebo např. úspěchy armády. (Vlachová, 2015)

Závěrem této kapitoly se budeme věnovat samotné instituci, která nás od narození formuje v to, kdo jsme a proč jsme. Česká rodina, ale i ostatní rodiny v celé západní civilizaci podle Možného (2002) v posledních několika desetiletích prošly značnou změnou od ustáleného modelu, který nejméně po tisíciletí platil v Evropě. Tuto změnu iniciovalo několik vynálezů a zraní společenské organizace. Proběhly změny v hospodářské moci v rámci rodiny, v péči o domácnost, rozdělení ženské a mužské role v rodině, ale nejvýznamnější změnou je ovlivnění reprodukce. Už na počátku 30. let minulého století klesla celková porodnost pod dvě děti na jednu ženu. Míra porodnosti se v dalších dobách lišila, např. v čtyřicátých letech následoval velký baby – boom, protože rodičovství chránilo před nuceným nasazením v dokonávající Třetí říši. Další šok pro českou společnost nastal po roce 1989. Veřejný prostor nabídl mladým lidem nové možnosti. Mateřství, rodičovství a další povinnosti spojené s rodinou se odsunuly do pozadí. V dnešní době stoupá počet rozvodů, podíl dětí na-

rozených mimo manželství a je také běžné nemít děti žádné nebo mít děti bez pevných svazků k jednomu otci. Možný ale ve své publikaci uvádí, že Češi ve svém životě pokládají založení šťastné rodiny za to hlavní, i když ne všem se to podaří na první pokus.

1.3 Česká kultura, národní tradice a státní symboly

Jednoznačně a výstižně definovat pojem kultura obnáší podobné těžkosti, jako vymezení termínu národ. Podle Eriksena (2007) se uplatňuje tento pojem v několika vědních disciplínách. Existuje spousta autorů, kteří se této charakteristice věnovali, ale potýkali se s různými problémy. Tento termín se stal poněkud nezvladatelným a mnoho vědců vzdalo jeho užívání. Dle kritika Raymonda Wiliamse je kultura jedním ze dvou nebo tří nejsložitějších slov jazyka. Význam tohoto slova prošel mnohými proměnami, od původního latinského *colore* až k dnešnímu sdílenému pohledu na život a obraz světa členů určité skupiny.

Z pohledu interkulturní psychologie dle Průchy (2010) rozlišujeme pojetí kultury na dvě skupiny. Podle širšího pojetí se jedná o všechno, co vytváří lidská civilizace (materiální výsledky, duchovní výtvoř). V užším pojetí je poté kultura vztahována spíše k projevům lidského chování (zvyklosti, symboly, jazykové rituály, komunikační normy, hodnoty atd.).

Koukolík (2016) poukazuje na další rozměr kultury. Podle teorie **kulturní evoluce a teorie koevoluce geny - kultura** v současné době vědci považují kulturu za sociálně naučenou informaci, která je vyjadřována nějakými znaky nebo rysy. Kulturu je možné studovat používáním metod a modelů převzatých z evoluční teorie. Rozmanitost lidského jednání je ovlivněna různorodostí sociálního učení. Znaky kultury považujeme za adaptivní, jelikož lidé jsou schopni své chování přizpůsobit prostředí. Genetické vlivy a vlivy prostředí mají mít menší váhu než vlivy sociálně přenášené informacemi. V této úrovni se teorie kulturního vývoje podobá standardnímu modelu sociálních věd.

Dle výše uvedené definice kulturu v užším pojetí spojujeme s projevy lidského chování, kam řadíme i **lidské hodnoty**. Politolog Layons (2015) se ve své publikaci zabývá otázkou, zda jsou lidské hodnoty Čechů jedinečné. Každý jedinec má soubor hodnot, v jehož rámci jsou některé důležitější než jiné. Lze však nalézt vlastnosti, které nacházíme ve všech společnostech na celém světě? Mnoho sociologů tvrdí, že „ano“. Můžeme si představit hodnoty jako je čestnost nebo spravedlnost, které jsou společné všem lidem. Poté i hodnoty spojované s národním stereotypem. O Česích se tvrdí, že jsou nepředpojatí, tole-

rantní a introvertní. Lidské hodnoty v Česku jsou podobné jak u Švédů, Dánů, Finů a Francouzů, jejich kolektivistické hodnoty včetně podpory sociální spravedlnosti s pomocí druhým se spojují. Konzervativní postoje vycházející z úcty k tradicím pak mají Češi podobné jako Poláci, Řekové a Španělé. Žádná jiná země nemá takovou kombinaci kolektivistických a konzervativních hodnot jako Češi. Tyto hodnoty jsou pro Čechy stabilní v čase a poskytují společenské základy pro to, co vlastně znamená být Čechem.

S národní kulturou je vázán fenomén **národní vzdělanosti / české vzdělanosti**. Jedná se o podstatnou součást národní kultury. Na vzdělanost je často nahlíženo jako na monodisciplinární záležitost spojenou pouze se školním vzděláváním, to je však chybou. Fenomén vzdělanosti je spojen s národní kulturou, školskopedagogickými determinantami, historickými, demografickými, anagogickými, ekonomickými, psychologickými a sociologickými aspekty, musí být objasňován komplexně a multidisciplinárně. (Průcha, 2015)

Autor Burke (In Průcha, 2015) popisuje fenomén vzdělanosti především jako vědecké poznání, které lidstvo kumuluje během svého historického vývoje na různých místech. Pro pochopení národní vzdělanosti v současnosti je rozhodující, že česká vzdělanost má hluboko v historii národa založené kořeny a návaznosti, jež přispívají k vlastnostem současné vzdělanosti. Národní vzdělanost lze komplexně chápat jako poznání tří proudů, a to informální vzdělávání, formální vzdělávání a také neformální vzdělávání. Tyto tři proudy se v konečném důsledku prolínají a vytvářejí určitý obsah vzdělanosti jednotlivců, který se odráží v celkové vzdělanosti národní populace.

Historie českého národa je z různých pohledů určována především vlivem, vzorem, úsilím a duchem západní Evropy. Tato myšlenka, že české dějiny jsou součástí, kusem nebo obměnou evropského života je v dnešní době běžnou pravdou. V minulosti bylo však pravidlem že to, co bylo dobré, bylo líčeno jako původem domácí, co škodlivé, jako vnesené k nám cizinou. Vlivy západní Evropy byly většinou přezírány, zmenšovány nebo pochopeny jako kulturní a mravní porucha. Z Palackého pojetí našich dějin byli Čechové a Slované vůbec od počátku svých dějin popisováni jako nositelé vysoké kultury. Palacký chápal naše dějiny v podstatě jako zápas, stýkání se dvou světů: svět demokracie na straně slovan-ské a svět feudalismu na straně germánské. Stanovisko dnešní generace je zásadně odlišné. Historikové nevěří v žádnou vysokou staroslovanskou kulturu a důraz kladou na to, že snad vše, co je zahrnuto do české kultury, bylo ovlivněno cizinou. Jako dnes je naše technika, hospodářství, ústava, administrativy, právo, věda, literatura a mnoho dalších odvětví

jen formou nebo pokrokem převzatý ze zahraničí, tak tomu bylo v podstatě i v minulých stoletích. (Pekař, 2013)

Významnou roli v každé kultuře zastávají její **tradice a zvyky**. Pojem tradice můžeme charakterizovat jako: *soubor zažitých zvyků, myšlenek a norem, předávaných z generace na generaci, jako součást národního kulturního dědictví*. (Vondrušková, 2004, s. 367)

Votroubková (in Hrdá a kol. 2011) upozorňuje, že v současnosti je důležité tradice přizpůsobit osobním a společenským podmínkám života. Nenásilně je vnést do života jedince a přirozeně je předávat dalším generacím. Význam tradic pro člověka a společnost můžeme shrnout do několika bodů. Tradice představují součást národního kulturního dědictví a ovlivňují celou kulturu národa. Vedou současnou generaci k úctě minulým generacím a podporují mezigenerační kontakt, také směřují ke společenskému kontaktu, a tím k udržování mezilidských vztahů. Tradice formují etnické hodnoty jedince a zejména v podobě uměleckých projevů utvářejí také estetické citění člověka. Udržování tradic vnáší do života lidí jistý řád, spojil člověka s vlivem přírodních sil a k uvědomování si síly a jedinečnosti svátečních chvil a k jejich hlubšímu prožívání.

Státní symboly jsou zákonem stanovené znaky, které reprezentují stát a vycházejí z jeho tradic a historie. Jedná se o samostatné předměty, které si stát určil jako své oficiální nezaměnitelné označení. Mezi státní symboly ČR řadíme velký státní znak, malý státní znak, státní barvy, státní vlajku, vlajku prezidenta republiky, státní pečeť a státní hymnu. (MVCR, 2017)

Na závěr tohoto celku, který se týká českého národa, a jeho kultury chceme poukázat na občanské sdružení Česká kultura. Toto sdružení podporuje „národní umění“, a to umění, které představuje a dále rozvíjí tvůrčí a interpretační tradice a hodnoty českého kulturního prostoru. Členové tohoto občanské sdružení zastávají názor, že Češi se vždy řadili a řadí mezi kulturní a vzdělané národy Evropy a světa. Historie je důkazem, že i v obdobích, která vedla ke kulturním a vzdělanostním degradacím v české společnosti, vždy existovalo zdravé národní jádro, které bylo schopné hledat reálné cesty k obnově a povýšení skutečných kulturních hodnot. Občanské sdružení vzniklo z iniciativy Jana Páleníčka. (ČESKÁ KULTURA, 2014)

2 IDENTITA

Termín identita je v posledních letech velmi frekventovaný a často se spojuje s různými přívlastky jako národní, kulturní, psychologická nebo sociální. Pod původním obsahem tohoto pojmu, tak jak jej nacházíme v odborných slovnících, je označována především totožnost, stejnost osoby v čase a ve všech okolnostech. Mezi další synonyma ke slovu identita patří také individualita či osobnost. Identitu osoby tedy tvoří ty podstatné vlastnosti, které pokud se změní, tak osoba přestane být sama sebou, stejně jako byla dříve. (Výrost, Slaměnik a kol., 2008)

Hrdá a kol. (2011) na identitu nahlíží prostřednictvím různých teorií. Téměř vždy se do centra pozornosti staví osobnost člověka a jeho struktura ega, tedy především psychologický konstrukt jedince. Identita souvisí s vědomím sebe sama, klademe si otázku „kdo jsme“ a pochopitelně „kdo nejsme“, také „kde patříme“ a „kde nepatříme“.

Tento vztah člověka ke světu rozvíjí Smékal (2002) ve své publikaci v následujících třech typologii existenčních vztahů člověk – svět:

- Vztah **organismus** a **prostředí**, který se uskutečňuje chováním v užším smyslu.
- Vztah **osobnost** a **společnost**, ten se realizuje prostřednictvím kontaktů, sociálním stykem, interakcí a sociálními vztahy.
- Vztah **subjektu** a **objektu**, který probíhá pomocí poznání a tvoření.

S tímto vymezením se shoduje i Vlachová a kol. (2015), která popisuje celkovou identitu člověka jako souhrn několika složek, které komplexně působí na postoj jedince k životu. To kým jsme a kam patříme, ovlivňuje pocit ze sebe sama, naše jednání i vztahy k ostatním lidem. S pojmem identita souvisí také vymezení mezi „my“ a „oni“, které je možné pozorovat v rámci celé společnosti. Toto rozdělení umožňuje vznik kolektivních identit, tedy ztotožně se s určitým okruhem lidí. Předpokladem je tedy existence kolektivu a současné vymezení se vůči druhým kolektivním identitám.

Šubrt a kol. (2014) uvádí, že podstatnou součástí kolektivní identity je kolektivní paměť, neboť vědomí toho, co se stalo v minulosti a interpretace minulých událostí jsou velmi důležité pro vědomí sebe sama. Jedná se o podstatnou součást představy o vlastní existenci, o vlastní identitě, a to jak na úrovni jednotlivce, tak na úrovni sociálních skupin a institucí. Kolektivní identita se také vyznačuje tím, že nikdy neexistuje samostatně, ale vždy se vztahuje k dalším identitám. Její existence se opírá o účast na společném vědění, společné

paměti, které jsou formulované prostřednictvím společného jazyka, symbolů, obřadů, vzorů a ornamentů, jídla a pití, památníků atd. (společné kultury). Smith (1991) také zmiňuje jako základní prvek kolektivní identity sounáležitost s územím. Mezi územní celky řadí například obce, regiony, státy či kontinenty. Samotné historické území národa řadí na první místo i ve spojitosti s vymezením národní identity.

Havelka (In Musil, 2015) upozorňuje, na to že pojem „identity“ se v dnešní podobě do společenských věd dostává až po roce 1945 v souvislosti s předchozím etnickým a kulturním rozvalem Evropy. Před válkou se objevuje spíše jen individuálně – psychologicky používaný pojem identita, který se po roce 1945 sociologizoval a politizoval. Dnes lze konstatovat, že každé individuum představuje navrstvení různých identit, než nějakou jednoznačnou jednotu a identita se projevuje různě v různých situacích. Z pohledu Havelky je možné k pojmu identita přistoupit v zásadě trojí odlišné perspektivě:

1. Základ mocenských a politických manipulací (nacionální, náboženské, rasové a jiné projevy kolektivní identity).
2. Sociologická perspektiva vnímání identity (faktor vytváření individualizujících charakteristik jednotlivců a skupin).
3. Komunikativní identita (občansky založený, demokraticky orientovaný a obsahově pluralistický koncept), důležitý zejména pro diskusi o evropské identitě.

Dle Burka 2002 (In Vlachová, 2015) rozlišujeme celkovou identitu člověka na **identitu osobní, sociální a identitu vycházející z rolí**.

Hlavním tématem vývojového procesu lidské osobnosti je podle amerického psychologa německého původu E. Eriksona utváření osobní identity, která souvisí s vývojem ega. Uplatňuje se nejen uvnitř mysli, ale i ve vztahu jedince k sociálnímu prostředí. Erikson vymezuje osm stádií vývoje. Pro nás je stěžejní fáze Identity oproti zmatení rolí. V tomto stádiu je možné objevení sebe samého, ale také hrozí ztráta sebe samého. Vědomí vlastní identity dodává dospívajícímu jedinci důvěru, že jeho sebepojetí odpovídá tomu, jak ho vnímají druzí. Toto období bývá často označováno jako jedno z nejdůležitějších a stěžejních ve vývoji lidské osobnosti. Je spojen s chápáním jedinečnosti každé osoby, její neopakovatelnosti a také její nezbytnosti. (Drapela, 2011)

Osobní identita představuje osobní povahové rysy, nadání či zkušenosti člověka. Na vytváření osobní identity můžeme nahlédnout také z pohledu Vágnerové (2000) a její vývojové

psychologie. Zaměříme se především na období školního věku, a to i z důvodu věku našich respondentů. Pro období mladšího školního věku je zřetelnou součástí identity jedince příslušnost k rodině. Rodina v životě dítěte hraje dominantní roli, rodiče jsou zdrojem jistoty a významně mohou ovlivnit seberealizaci dítěte. S postupným stárnutím dítěte se obsah identity stává závislý na tom, čím se dítě cítí být a za koho se považuje. V adolescenci je konstrukce vlastní identity determinována osobními a sociálními aspekty. V prvním případě se teda jedná o sebereflexi, sebehodnocení, sebepojetí, sebedůvěru a podstatnou součástí je vědomí vlastní jedinečnosti. Celkovou identitu dítěte dále také ovlivňuje emoční přijetí/nepřijetí, pozitivní/negativní hodnocení. V tomto období hraje při vytváření konstrukce identity nejen příslušnost k rodině, ale i vrstevnickým skupinám. Členstvím ve skupině se tak vytváří sociální identita.

Vlachová a kol. (2015) popisuje sociální identitu, jako příslušnost jedince v různých sociálních skupinách a kategoriích. Lidé mají v životě více než jednu sociální identitu, tento stav nazýváme multiplicitou sociálních identit. Jednotlivé sociální identity tvoří v naší mysli hierarchii, která se mění v závislosti na důležitosti v jednotlivých situacích. Autorka uvádí, že význam příslušnosti jedince k českému národu se zvyšuje, pokud například vycestuje do zahraničí. Sociální identitu můžeme rozdělit do třech hlavních rovin, ve kterých nás ovlivňuje. A to v utváření pohledu na sebe sama, poté ovlivňuje naše jednání a v neposlední řadě působí v utváření vztahů k druhým lidem. Uvědomujeme si nejen to, do kterých skupin patříme my, ale i to, kteří lidé patří do skupin členských a kteří patří do ostatních nečlenských skupin. Lidé mají tendenci favorizovat jedince ve své členské skupině oproti příslušníkům cizích skupin. Tenhle fenomén byl prověřen i v rámci výzkumu malých dětí (5 – 11 let) Barrett (2000), který ve svém šetření ukázal, že děti různých evropských národností přisuzují svému národu pozitivnější vlastnosti než ostatním národům.

Trusinová (2015) prezentuje pořadí sociálních identit dle důležitosti v České republice na základě výsledků sociálního šetření ISSP 2013. Za nejdůležitější sociální identity Češi považují identitu zaměstnaneckou a rodinou. Třetí nejdůležitější identitu tvoří věková skupina (mláďa, střední věk, stáří), což ukazuje na silný význam věkových kategorií a vrstevnických skupin v současné společnosti. Jako další významné identity můžeme označit regionální identitu, pohlaví, gender nebo také identity na základě sociálního statusu a národnosti následované rasou či etnikem. Na konci žebříčku se řadí identity na základě náboženství a politické strany nebo hnutí. Podíváme-li se na první čtyři nejdůležitější identity pro Čechy, můžeme si představit tzv. „medailonek“, který zahrnuje: jméno, věk, povolání, místo byd-

liště, rodinní příslušníci. Ostatní charakteristiky, které o sobě sdělujeme, jsou zřejmě už příliš soukromé, samozřejmé nebo je považujeme za nepodstatné.

2.1 Česká národní identita a její vývoj

Dle Cohena (In Holý, 2010) národní identita, stejně jako všechny ostatní identity, je vždy konstruována jako opozice vůči těm, které člověk vnímá jako „ty druhé“. V 19. století, v době národního obrození, tvořili Češi a Slováci svou identitu v úmyslném protikladu vůči Němcům, se kterými sdíleli geografický, politický a ekonomický prostor v rámci Rakousko – uherské říše. V roce 1918 vytvořením Československé republiky vyvrcholilo jejich úsilí o národní suverenitu. Ačkoliv Československo vzniklo na základě práva každého národa na sebeurčení, bylo ve skutečnosti mnohonárodním státem (především velká německá menšina). I přesto, že se jednalo o mnohonárodní stát, Češi se s ním plně identifikovali, neboť v něm viděli obnovení české státnosti. Mezi Slováky naopak panovala nespokojenost s dominantní rolí Čechů ve státě. Neuspořádané česko-slovenské vztahy nakonec vedly k rozdělení Československa na dva nezávislé státy.

Prioritou není zkoumání vztahů Čechů a Slováků, nýbrž česká národní identita. Holý (2010) se snaží zformulovat, co znamená být Čechem pro ty, kteří se za Čechy považují. Důvodem, proč se autor věnuje těmto vztahům je, že od té doby, co byl z Československa vyhnán v roce 1945 německý lid, konstruovali Češi svou národní identitu především v protikladu vůči Slovákům, které vnímali jako ty nejdůležitější druhé.

S Československou republikou je spojován její významný státník Tomáš Garrigue Masaryk, s jehož odkazem dodnes přetrvává poctivá spravedlnost a pracovitá image. Skutečné vlastenectví má být podle Masaryka (In Musil, 2015) založeno na pozitivní lásce k vlastnímu národu, která se projevuje praktickou činností a prací. Účinnou a trvalou změnou poměrů k lepšímu lze uskutečnit jen trpělivou prací. Národní myšlenku je potřebné rozvinout z neuvědomělého citu k uvědomělé ideji, která zahrne nejen jazyk, literaturu ale i filosofii, vědu včetně hospodářství. Pokud národ nedosáhne hospodářské samostatnosti, nemůže uvažovat o samostatnosti politické. Jinak se jeho suverenita stane pouhou fikcí a nástrojem hospodářsky silnějšího národa.

Klicperová a kol.(2007) ve své publikaci shrnuje situaci spojenou se vznikem České republiky, kdy dochází k oficiálním pokusům pozvednout národní hrdost. Politici deklarativně budují národní povědomí nacionální rétorikou, ale přitom zpravidla upřednostňují cizí li-

muzíny a kontrakty zahraničních firem. Tehdejší premiér Václav Klaus vydává knihu *Česká cesta* a rází politiku euroskepticismu. Ministr Dlouhý propagoval označení kvalitních českých výrobků „Czech made“ a lidé akci vzápětí ironizovali na „ček šmejď“. Národní element je posilován i v populární kultuře a vědě (vyhlašování národních filmových, divadelních a hudebních ocenění). Vedle kulturní a etnické dimenze se rozvíjí i dimenze občanská. Rozpadem Československa se Slováci stávají nejvýznamnější etnickou menšinou. S postupným začleňováním do Evropy a do světa se začíná jaksi přirozeně pozdvihovat národní sebevědomí. Ve zvýšeném národním sebevědomí, v udržování rovnováhy mezi kulturní a občanskou složkou nacionalismu a v absenci šovinistických tendencí lze spatřovat příznaky dalšího národního zrání.

Helena Illnerová, bohemička, předsedkyně Učené společnosti ČR Praha zastává názor, že budoucnost České republiky musí být založena na odpovědnosti, vzdělanosti a zvědavosti jejich občanů. Upozorňuje také na kultivované a veřejné prostředí. Za výchovu k odpovědnosti by měla již od raného věku odpovídat škola, vést děti k zodpovědnosti za chod rodiny, chování třídy, čistotu okolí či za slabší a potřebnější. Při výchově je třeba vycházet z nejlepších místních, národních či mezinárodních tradic a příkladů. Dále také z kladného vztahu k blízkému okolí a vlastní zemi. Jen tak z dětí vyrostou občané, kteří budou pociťovat odpovědnost za obec, kraj, vlastní stát. Vzdělanost, zvědavost a tvořivost jsou dle Illnerové další determinanty ovlivňující budoucnost ČR. Skutečná svobodná volba v demokracii je podmíněna rozhodováním na základě vědomostí a znalostí. Vzdělání musí zahrnout jak poznávání národní kultury, tak i ostatních cizích kultur. V neposlední řadě tvrdí, že Česká republika musí zůstat pevně zakotvena ve svazku demokratických zemí (EU, NATO), aktivně se podílet na jejich rozvoji a přebírat svůj díl odpovědnosti. Budeme – li dostatečně jednotní, sebevědomí, pracovití a hrdí na naše tradice, vzdělanost a úspěchy nebudeme se muset bát o naši národní identitu. (Česká vize, 2009)

Česká identita se neutvářela pouze na území České republiky. Hájková (In Kučera, 2012) popisuje proměny identit Čechů v Americe. Na první pohled jednoznačný pojem Češi v Americe zahrnující česky mluvící etnikum na území Spojených států amerických, v sobě ukrývá mnoho kombinací a permutací identit. Identifikace českých migrantů s českou komunitou nebo s majoritní americkou společností a variace tohoto přístupu nám ukazují identitu jako fluidní kategorii. V druhé polovině 19. století probíhaly velké české migrace do Ameriky. Mnozí odjížděli s představami o zemi blahobytu, a o to více byli šokováni americkou realitou života. Ideologie jednoho národa a „tavícího kotle“ se stala důležitou

součástí politického diskursu v Americe a zvala lidi různého původu, aby se politicky, kulturně a sociálně stali Američany. Češi přicházející na území Spojených států museli formulovat svou národní identitu, státní příslušnost, rasu či etnikum. Podle přibližných odhadů žilo v roce 1914 v USA milion českých krajanů. Čeští migranti byli vystaveni jakémusi permanentnímu testu identity a prostředí amerického „tavícího kotle“ jim umožnilo se s určitými limity rozhodnout, do jaké kultury chtějí patřit. V případě Čechů nebyl jazyk hlavním identifikačním znakem češství, patřila jsem i jistá hodnota „historického kapitálu“ odkazujícího na vlast, do které by se krajan byl ochoten vrátit a pro kterou by byl schopen něco obětovat. Češi patřili k málo vítaným příchozím a slovenští imigranti byli považováni za občany druhé kategorie. Na počátku 20. století americký sociolog Herbert Adolphus Miller pochopil, že zkoumání identity amerických Čechů musí být spojeno s pochopením jejich dějin. Zapůsobila na něj stále se opakující česká historická argumentace. Existence silného historismu a preference národních dějin se stala zajímavým fenoménem.

2.2 Česká národní identita – výzkum CVVM

Centrum pro výzkum veřejného mínění pod záštitou Sociologického ústavu AV ČR v prosinci 2001 zjišťovalo názory a postoje veřejnosti týkající se české národní identity. Výsledky výzkumu veřejného mínění mívají většinou limitovanou platnost odvozenou zejména od časového vývoje událostí, které je formují. V tomto případě se však pohybujeme na hranici postojových výzkumů, a proto výsledky tohoto šetření nepodléhají tak rychlé zkáze. Názory a postoje občanů se v takto zásadních otázkách příliš rychle neproměňují.

Do výzkumného šetření bylo zapojeno 1 168 respondentů. Jednalo se o obyvatele České republiky ve věku od 15 let. Celá práce je rozdělena do pěti částí na jednotlivé faktory ovlivňující národní identitu – území, vlastenectví, národ, jazyk a historii.

1. „Češi jsou ti, kteří žijí na území České republiky“

Převážná většina (zhruba 70 %) dotazovaných by si zvolila Českou republiku jako zemi, ve které chtějí žít. Rozhodněji se pro tuto možnost vyslovovaly ženy 42,9 % a starší lidé ve věku nad 60 let 56,6 %, kteří uvedli variantu „rozhodně ano“. V nejmladší věkové skupině 15 – 19 letých se k této možnosti přiklánělo pouze 20 % respondentů. Další otázka v této části srovnávala těsnosti vztahu respondentů k území, na kterém žijí (obec, region, Česká republika, Evropa). Souhrnně je možné říci, že lidé žijící na území ČR mají nejbližší vztah vytvořený k České republice,

s mírným odstupem následuje vesnice či čtvrť, ve které žijí. S určitou distancí je město a dále region. S Evropou mají respondenti nejméně blízký vztah. V tomto případě je velmi zajímavé regionální srovnání mezi českými a moravskými zeměmi. Obyvatelé Čech mají nejbližší vazbu k celému území (36,1 %). Není zde ani viditelný rozdíl mezi vztahem k vesnici či čtvrti a k městu. Na rozdíl u Moravanů následují vztahy s výraznějším odstupem. Obyvatelé Moravy mají nejbližší vztah k vesnici či čtvrti, ve které žijí.

2. „Češi mluví česky“

Převažujícím mateřským jazykem na území České republiky je čeština (96,8 %). Ostatní možnosti (např. slovenský jazyk, moravský jazyk, slezské nářečí atd.) měly zanedbatelnou hodnotu. Další otázka se zaměřovala na jazyky, jakými spolu lidé doma hovoří. Respondenti mohli zvolit až tři různé řeči. Téměř každá rodina používá ke komunikaci český jazyk (99,9 %). Pouze 5 respondentů z 1 168 dotazovaných češtinu nevedlo. Mezi další společné jazyky v rodině patří němčina, angličtina a slovenština.

3. „Vlastí Čechů je Česká republika“

Přesně 57,1 % respondentů vidí vlast jako hodnotu, pro kterou je třeba v případě nutnosti i něco obětovat. Významným třídícím znakem u této položky byl věk. Statisticky významnými se ukázaly dvě skupiny. Dotazování ve věku 15 -19 let se neztotožňují s variantou obsahující nutnost obětí pro vlast, naopak vidí vlast jako důležitou, ale oběti nejsou nutné. Respondenti ve věku 60 let a více hovořili o nutnosti obětování se pro vlast. V případě napadení by byla nadpoloviční většina respondentů ochotná bránit republiku. Výrazně větší ochotu bránit vlast zbraní vyjadřovali muži. Při zjišťování intenzity vztahu k významným událostem, které jsou pro ČR rozhodující vidí největší míru podpory 89,4 % respondentů ve vzniku Československa v roce 1918. Poslední položka v tomto bloku pojednávala o vstupu ČR do Evropské unie a možné ztrátě identity českého národa. Respondenti (35,2%) se shodli, že český národ se vstupem do EU částečně ztrácí svou identitu.

4. „Přináležitost k českému národu“

Hrdost je pocit, který je v různých situacích méně či více intenzivní. Můžeme být hrdí na některé oblasti společenského života, stejně jako celkově na přináležitost k českému národu. Nakolik jsou lidé hrdí na to, že jsou občany ČR, popisuje další položka. Největší počet respondentů (36,6 %) se ztotožňuje s výrokem: nejsem ani hrdý, ani se nestydím. Dalších 35,7 % dotazovaných je spíše hrdých, na to že jsou občanem ČR a 18,5 % jsou velmi hrdí. Pouze malá část účastníku výzkumu se za vlast spíše stydí. Na tuto položku výzkumníci navázali s otázkou, jak respondenti vidí ostatní občany ČR. Zde platilo pravidlo, že lidé, kteří jsou sami na svou příslušnost k českému národu hrdí, tak jsou dle jejich názoru hrdí i ostatní členové. Mezi důvody hrdosti patří, že Česká republika je naše vlast, domov, místo, kde jsme se narodili. Jsme také hrdí na historii, bohatou kulturu a kulturní památky. Nejčastěji se cítíme hrdí při sportovních úspěších a stydíme se za jednání naši politiků v zahraničí a při hádkách na domácí politické scéně.

5. Hrdinové a významné události českých dějin

Za nejvýznamnější českou osobnost je dle více než třetiny respondentů považován Tomáš Garrigue Masaryk. Následuje Karel IV, Jan Ámos Komenský, Václav Havel a Jan Hus. Za národní hrdiny respondenti uvádějí Jana Huse, Jana Palacha, Jana Žižku, oběti boje proti komunismu (nejvýznamněji Miladu Horákovou) a Ludvíka Svobodu. Za vrcholné období českých dějin je považována doba Karla IV (36,9 % respondentů). Nejvýznamnější období pro český národ je poté doba od konce první světové války a velmi zásadní událostí pro český národ byla bezesporu „sametová revoluce“.

Z uvedeného výzkumu vyplynulo, že pokud by respondenti měli možnost vybrat si zem, ve které chtějí žít, zvolili by si v převážné většině Českou republiku. I přes tento fakt respondenti zastávají neutrální postoj k sounáležitosti k českému národu. Největší počet respondentů se ztotožňuje s výrokem, že nejsou hrdí, ale ani se nestydí za svou zem. Nejužívanějším jazykem na území ČR je čeština, kterou v domácnostech pro komunikaci používá téměř každá rodina. Kromě češtiny lidé nejčastěji používají němčinu, angličtinu a slovenštinu. Za největší českou osobnost uváděli respondenti Tomáše Garrigue Masaryka. Mezi další významné osobnosti byl zvolen Karel IV, Jan Ámos Komenský, Václav Havel a Jan Hus. (CVVM, 2001)

3 VÝCHOVA K VLASTENECTVÍ

Lidská společnost se neustále vyvíjí, a to nejen v oblasti sociálního prostředí, ale také ve výchově a vzdělávání. Jedná se o pojmy, které jsou často charakterizovány jako záměrné rozvíjení schopností, vloh, morálních a charakterových vlastností. Pokud jde o samotnou výchovu, je to složitý dynamický proces, který je ovlivňován technickými, ekonomickými, společensko – kulturními a přírodními podmínkami. Představuje systém vzájemných vztahů subjektů a objektů výchovy. (Čabalová, 2011)

Výchovu si v obecné rovině můžeme vymezit i podle dalších odborníků. Například Průcha a kol. (2013, s. 345) definují výchovu jako: *„Proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. Různá pojetí výchovy byla ovlivněna sociokulturními podmínkami, odlišnými koncepcemi pojetí člověka, akcentací jednotlivých stránek výchovného procesu.“*

Maříková (1996) vidí výchovu jako proces, v němž jednotlivci, skupiny a instituce působí na jedince v souladu se svými reprodukčními potřebami, zájmy a cíli. Pomocí nichž utváří jednotlivé předpoklady pro zastávání společenských pozic a rolí u další generace. Její předpoklady lze využít k rozvinutí hodnot dané kultury.

Jůva (2001) upozorňuje na významný integrační činitel při výchově jedince. Jedná se o základní hodnotovou orientaci každé společnosti v jejím národním, mezinárodním a globálním kontextu. Hodnotová orientace bývá často vyjádřena v klíčových dokumentech o lidských a občanských právech i povinnostech. Každá výchovná aktivita prochází třemi rovinami (globální, teritoriální, individuální), ve kterých neustále probíhají procesy diference a integrace. Výslednou snahou je optimalizace výchovného efektu z hlediska potřeb jedince, společnosti i lidstva jako celku.

Čabalová (2011) definuje aktéry výchovy, kterými jsou zejména učitelé, vychovatelé, rodiče a děti, žáci a jejich vzájemné vztahy a komunikace. Škola a rodina patří mezi základní instituce, které mají nenahraditelný vliv na výchovu a rozvoj osobnosti jedince. Je velmi podstatné, aby tyto dva subjekty spolu efektivně spolupracovaly. Tyto subjekty se prostřednictvím výchovy snaží především připravit jedince pro základní sociální role. Jůva (2001) uvádí, že jej rozvíjejí jako občana, který je tvůrcem a rozmnožovatelem společenských hodnot, a to jak materiálních tak duchovních. Dále také jedince připravuje pro úspěšný výkon povolání, rozvíjí ho pro partnerskou a rodičovskou úlohu a vychovává jej

jako tvůrce a ochránce životního prostředí. A nezapomíná ani na jeho přípravu pro trávení volného času.

Pokud hovoříme o samotné výchově k občanstvím, tak velmi podrobný popis nalezneme ve Velkém sociologickém slovníku (Maříková, 1996). Jedná se o soubor výchovných aktivit, jejichž cílem je občanská připravenost jedince. Výchova k občanství má velmi letitou historii. První formulace ideálu ctnosti, které učiní z člověka řádného občana lze nalézt v Platónových spisech. Římané prováděli praktickou výchovu k občanství výukou životopisů slavných spoluobčanů, učením zákonům či navštěvováním fóra, senátu i vojenských táborů. Mládež zde byla vedena k uvědomění si republikánské povinnosti a oddanosti státu. Později se hlavním cílem stává výchova řečnictví, jako hlavní občanské ctnosti. Ve středověku je občanská výchova součástí křesťanské výchovy. Teprve počátkem novověku se opět objevuje reálná potřeba samostatné výchovné aktivity zaměřené na výchovu občana zejména z pohledu J. A. Komenského.

V Čechách byla problematika výchovy k občanství zařazena na dlouho dobu do dějepisu a zeměpisu. Vyprávění o občanských povinnostech bylo obsaženo v čítankách. Za zavedení zvláštního předmětu výchovy k občanství do škol první republiky zodpovídalo hnutí Volná myšlenka (Drtina, Kádner, Úleha, Krejčí a další). Po mnoha diskuzích se v roce 1922 vydal Malý školský zákon, kterým se zavedl předmět „občanská nauka a výchova“ do obecních a městských škol. Cílem tohoto předmětu bylo vychovávat dobrého člověka a občana, kterému bude vštěpována láska k národu, vzájemná snášlivost a úcta. Pěstovat v něm smysl pro pravdivost a dobro. Na tento předmět navazovala žákovská samospráva jako praktický způsob, kde si žáci mohli ověřit, že bez ukázněnosti a odpovědnosti nemůže žádný celek dobře fungovat. Předmět byl v roce 1940 zrušen, v období 1945 – 48 byl opět zaveden, již však v jiném duchu. Postupně docházelo k chaotickým změnám v obsahu a osnovách výchovy k občanství. S nastupujícím rokem 1971 tuto výuku naplnila zejména výchova k sociálnímu vlastenectví a proletářskému internacionalismu. Po roce 1989 dochází opět k přeměně obsahu a výchova k občanství si hledá nové místo na českých školách. Můžeme říci, že se jedná o poměrně obtížný a dlouhodobý proces. (Maříková, 1996)

Výchovu můžeme vnímat i v různých protikladech. E. Finka o nich hovoří jako o antinomiích výchovy. Prokešová (2013) je shrnuje následovně. Výchovu vidí jako vnucování pojetí života, jako něco co můžeme chápat nejen jako pomoc, ale také jako nebezpečnou manipulaci. Životní zkušenost je nepřenositelná, z toho plyne moc a bezmoc výchovy. Každý vychovatel je omezen svým vlastním obzorem. Dále upozorňuje na to, že vychovatel není

„definitivum“ je také neustále vychováván. O výchově hovoříme jako o procesu, který končí až smrtí. Obecné nároky kultury mohou být v protikladu s individuálními nároky a potřebami jedince. Dítě je výchovou vedeno k určitým normám platným v dané společnosti, aby v ní bylo schopno žít, ale důsledkem toho by neměla být potlačována jeho jedinečnost a individualita. Autorka také uvádí, že existuje určitý rozpor mezi výchovou k povolání a výchovou k lidství. Často se zapomíná na to, že klasifikace není a nemusí být jediným měřítkem kvality člověka. Učit znamená také vychovávat a výchova je neoddělitelná od výuky. Poslední antinomie se týká problému výchovy jako takové a problému svobody. Především toho co vše můžeme výchovou formovat, a co již nikoli.

3.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Jak jsme již zmínili, české školství prochází od roku 1989 velkými změnami. V kurikulární oblasti se rozvinula diskuse vedoucí ke změně kurikulární politiky, inovacím a posléze rekonceptualizaci kurikula. A to zejména ve spojitosti se zahraničními trendy zvláště v zemích Evropské unie, v níž o členství usilovala i Česká republika. Jedním ze zásadních kroků, který velkou měrou přispěl k reformě vzdělávací politiky, bylo vydání Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice (tzv. Bílá kniha). Na jehož základě byly následně vytvořeny rámcové vzdělávací programy pro mateřské, základní i střední vzdělávání.

Národní program rozvoje vzdělávání neboli Bílá kniha v ČR obsahuje základní strategie české vzdělávací politiky. Bílá kniha byla vytvořena Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy v roce 2001 a formuje vládní strategie v oblasti vzdělávání, odráží celospolečenské zájmy a poskytuje konkrétní podněty k práci různých škol. Vychází z analýzy českého školství a formuluje cíle vzdělávací politiky ČR. Strategické linie vzdělávací politiky by měly ovlivňovat rozhodování na úrovni krajů, obcí i veřejných vysokých škol. Dokument pojednává o sociální, kulturní, politické, hospodářské a environmentální podmíněnosti a stanovuje cíle pro zlepšení školství v České republice. Národní program rozvoje vzdělávání představuje otevřený dokument, který může být v budoucnu podroben kritické analýze, opravován a obnovován. Pro MŠMT z Bílé knihy vyplývá cíl realizovat Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, zaměřený na zlepšení stavu českého školství. Tyto cíle mají být realizovány prostřednictvím Dlouhodobých záměrů vzdělávání a rozvoje výchovně – vzdělávací soustavy. (Zormanová, 2014)

Janíková (2009) uvádí, že Bílá kniha odstartovala zpracování strategických dokumentů ve dvou liniích. Za prvé tvorbu rámcových vzdělávacích programů pro předškolní vzdělávání, základní vzdělávání, středoškolské a gymnaziální vzdělávání. Za druhé přípravu nového zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV) je závazný kurikulární dokument nejvyšší úrovně pro státní školství. Jehož záměrem je vymezit výsledky vzdělávání a soubor učiva, které je škola povinna zařadit do svých školních vzdělávacích programů. Nejedná se tedy o dokument určený přímo k aplikaci do výuky, ale představuje rámec, podle něhož jednotlivé školy mají konstruovat své vlastní školní vzdělávací programy (ŠVP). RVP zohledňuje nové pojetí kurikula, které již neobsahuje osvojování si velkého množství faktů, ale usiluje o rozvoj klíčových kompetencí v provázanosti se vzdělávacím obsahem. Především se také jedná o uplatnění získaných vědomostí a zkušeností v praktickém životě. Pedagogové na školách společným úsilím vytvářejí ucelený školní vzdělávací program, který již nepodléhá schvalování MŠMT a podle kterého pak pedagogové vyučují. (Zormanová, 2014)

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání vychází z určitých principů. RVP ZV svým obsahem a pojetím navazuje na rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a je východiskem pro RVP pro střední vzdělávání. Definuje vše, co je nezbytně důležité pro povinné základní vzdělávání žáků. Určuje vzdělávací obsah, očekávané výstupy a učivo. Dále specifikuje úroveň klíčových kompetencí, kterými by měli žáci na konci základního vzdělávání disponovat. Také podporuje komplexní přístup k realizaci vzdělávacího obsahu a napomáhá k vhodnému propojování jednotlivých metod a forem výuky. Principy RVP ZV se vztahují i na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, žáky nadané a mimořádně nadané. (MŠMT, 2016)

Další významnou součástí rámcově vzdělávacího programu jsou klíčové kompetence. Ty představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot, důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena ve společnosti. Jedná se o dlouhodobý a složitý proces, který se postupně vytváří od předškolního vzdělávání a formuje se v průběhu celého života. Cílem vzdělávání je vybavit žáky souborem klíčových kompetencí na co nejvyšší dosažitelné úrovni. Klíčové kompetence se různými způsoby propojují, jsou multifunkční a mají nadpředmětovou podobu. K jejich utváření a rozvíjení musí směřovat veškerý vzdělávací obsah, aktivity a činnosti, které ve škole probíhají. V oblasti základního

vzdělávání jsou za klíčové kompetence považovány: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní. S tématem naší diplomové práce nejvíce souvisí kompetence občanské. Ty napomáhají k tomu, aby byl žák schopen respektovat, chránit a oceňovat naše tradice, kulturní i historické dědictví. Vedou žáka k utváření pozitivních postojů k uměleckým dílům, smyslu pro kulturu a tvořivost, k pochopení základních principů, na nichž jsou postaveny zákony a společenské normy. Je si vědom svých práv a povinností ve škole i mimo ni. (MŠMT, 2016)

Základní vzdělávání je jedinou etapou vzdělávání v České republice, kterou povinně absolvuje celá populace žáků. Základní vzdělávání navazuje na předškolní vzdělávání a výchovu v rodině. Toto vzdělání má dětem napomáhat k utváření a postupnému rozvíjení klíčových kompetencí. Poskytuje spolehlivých základ pro všeobecné vzdělávání orientované zejména na situace blízké životu a praktickému jednání. Mezi cíle základního vzdělávání uvedené v RVP (2016) patří:

- motivace žáků pro celoživotní učení a osvojení si strategie učení
- podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování, tak aby byli schopni vést všestrannou, účinnou a otevřenou komunikaci
- žák jako svébytná, svobodná a zodpovědná osoba, která je schopna uplatňovat svá práva a naplňovat povinnosti, rozvíjet vnímavost a projevovat pozitivní vztahy k lidem, prostředí i k přírodě
- vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, k jejich kulturám a duchovním hodnotám

Maňák a kol. (2008) ve své publikaci upozorňují na několik rizik spojených se strukturou RVP v současné době. Rámcový vzdělávací program je srovnatelný s obdobnými dokumenty v zemích EU. Jedná se však o otevřený dokument, který čeká na svou příležitost a eventuální změny. Za jeden z problémů považuje předdimenzovaný obsah, který nepostihuje vždy výstižné jádro učiva potřebné k rozvíjení kompetencí, i když se deklaruje odklon od encyklopedického pojetí učiva. Průmět obecných cílů do konkrétních vyučovacích předmětů je ponechán na tvůrcích školního vzdělávacího programu, ale doposud není zřejmé, jak budou jednotlivé testy formulovány, jimiž bude zjištěno plnění cílů. Za další riziko považuje, že očekávané výsledky vzdělávání jsou definovány spíše v kategoriích učiva než

v činnostech. Jako problém se také jeví otázka profesního profilu učitele a aprobační kombinace předmětů, eventuálně oblast obsahu.

3.2 Analýza RVP – 1. stupeň základní školy

Základní vzdělání na 1. stupni svým pojetím usnadňuje přechod dítěte z předškolního vzdělávání a rodinné výchovy do povinného, pravidelného a systematického vzdělávání. Zakládá se na poznávání, respektování a rozvíjení individuálních potřeb, možností a zájmů každého dítěte. Je velmi důležité v téhle fázi vhodně motivovat žáky k dalšímu učení, vést je k učební aktivitě a k poznání, že je možné hledat, objevovat, tvořit a nalézt vhodnou cestu řešení problémů.

První vzdělávací oblast RVP ZV (2016), která se dotýká našeho tématu vlastenectví, národní identity je **Jazyk a jazyková komunikace**. Tato vzdělávací oblast zaujímá stěžejní postavení ve výchovně vzdělávacím procesu. Dobrá úroveň jazykové kultury patří k podstatným znakům všeobecné vyspělosti absolventa základního vzdělávání. Hlavním cílem je utváření a rozvíjení klíčových kompetencí, které vedou žáka k pochopení jazyka jako nositele historického a kulturního vývoje národa a důležitého sjednocujícího činitele národního společenství. Dále u dítěte rozvíjí pozitivní vztah k mateřskému jazyku a jeho chápání jako zdroje pro rozvoj osobního i kulturního bohatství. Vede žáka k zvládnutí pravidel mezilidské komunikace daného kulturního prostředí. Rozvíjí pozitivní vztah k jazyku v rámci interkulturní komunikace, k mnohojazyčnosti a respektování kulturních rozmanitostí.

Člověk a jeho svět je jedinou vzdělávací oblastí RVP ZV (2016), která je určena pouze pro 1. stupeň základní školy. Obsah této části se zaměřuje na člověka, rodinu, společnost, vlast, přírodu, kulturu, techniku, zdraví, bezpečí a další témata. Žáci si utváří prvotní ucelený obraz na svět, poznávají sami sebe i své nejbližší okolí a postupně se seznamují s místně i časově vzdálenějšími osobami a i jevy se složitějšími ději. Vzdělávací obsah tohoto oboru je rozdělen do pěti tematických okruhů:

V tematickém okruhu, *Místo, kde žijeme*, se žáci učí chápat organizaci života v rodině, ve škole, v obci, ve společnosti na základě poznávání nejbližšího okolí, vztahů a dalších souvislostí. V prvním období si žáci utvářejí vztah ke svému bydlišti, prostředí domova, školy, postupně rozvíjí své národní cítění a vztah k naší zemi. V druhém období jsou schopni se orientovat v základech státního zřízení a politického systému ČR, ve státní správě a samosprávě a poznávají státní symboly České republiky.

Tematického okruhu *Lidé kolem nás* se výchova k vlastenectví dotýká jen okrajově. Rozvoj národní identity zde můžeme vidět především v oblasti kultury (podoby a projevy kul-

tury, kulturní instituce, masová kultura a subkultura). Žáci si osvojují zásady slušného chování a jednání mezi lidmi, respektování etických zásad. V tomto okruhu také objasňujeme mezilidské vztahy, komunikaci a principy demokracie.

Výchova k vlastenectví se projevuje i v dalším tematickém okruhu *Lidé a čas*. Žáci se zde seznamují s nejvýznamnějšími událostmi v rodině, ve škole, v obci, v regionu až po historické události v naší zemi. Jsou schopni pojmenovat některé rodáky, kulturní či historické památky, významné události v regionu, interpretují některé pověsti nebo báje spjaté s místem, v němž žijí. Porovnávají přítomnost a minulost našeho života – proměny způsobu života, bydlení, předměty denní potřeby, průběh lidského života, státní svátky a významné dny. Žáci jsou vedeni k tomu, aby využívali archivy, knihovny, sbírky muzeí a galerií jako informační zdroje pro pochopení minulosti, k objasnění bájí, mýtů a pověstí (minulost kraje a předků, domov, vlast, rodinný kraj).

Tematické okruhy *Rozmanitost přírody a Člověk a jeho zdraví* se k vlastenectví nijak nevztahují, proto je nadále nebudeme rozebírat.

3.3 Analýza RVP – 2. stupeň základní školy

Základní vzdělávání na 2. stupni napomáhá žákům k osvojení vědomostí, dovedností a návyků, které jim umožní samotné učení. Směřuje k utváření takových hodnot a postojů, které vedou žáky k uvážlivému a kultivovanému chování, k zodpovědnému rozhodování a respektování práv a povinností občana našeho státu i Evropské unie. Vzdělávání na 2. stupni základní školy je založeno na širokém rozvoji zájmu žáků a na provázanosti vzdělávání a života školy se životem mimo školu. To vše umožňuje využít náročnější metody práce, nové zdroje i způsob zadávání komplexnějších a dlouhodobějších úkolů či projektů. Cílem je postupně přenášet na žáky větší odpovědnost ve vzdělávání a organizaci života školy. (RVP ZV, 2016)

Fenomén vlastenectví a výchovy k národní identitě nacházíme ve vzdělávací oblasti **Člověk a společnost**. Tato oblast vybavuje žáka vědomostmi a dovednostmi potřebnými pro jeho aktivní zapojení do života demokratické společnosti. Žáci jsou vedeni k tomu, aby poznali dějinné, sociální a kulturně historické aspekty života lidí v jejich rozmanitosti, proměnlivosti a ve vzájemných souvislostech. Žáci jsou seznamováni s postupným vývojem společnosti a s významnými společenskými jevy a procesy, které se promítají do každodenního života a podílejí se na vytváření společenského klimatu. Orientuje se na vytvá-

ření pozitivních občanských postojů, rozvíjí vědomí sounáležitosti k evropskému civilizačnímu a kulturnímu okruhu. Vzdělávací oblast Člověk a společnost zahrnuje vzdělávací obory *Dějepis* a *Výchova k občanství*, které jsou v RVP ZV (2016) jasně vymezeny:

Dějepis, vzdělávací obor, který přináší základní poznatky o konání člověka v minulosti. Jedná se o kultivaci historického vědomí jednice a uchování kontinuity historické paměti, především ve smyslu předávání historické zkušenosti. Je zaměřen na poznávání dějů, skutků a jevů, které zásadním způsobem ovlivnily vývoj společnosti a promítly se do současnosti. V rámci této výchovy je podstatné u žáků rozvíjet takové časové a prostorové představy i empatie, které jim umožní lépe proniknout k pochopení historických jevů a dějů. Konkrétně se žáci 2. stupně v samotném předmětu Dějepis postupně seznamují s Počátky lidské společnosti; Nejstaršími civilizacemi; Kořeny evropské kultury; Středověkou Evropou; Počátky Nové doby, Modernizace společnosti; Moderní doba až po Rozdělený a integrují se Svět. Ve spojitosti s vlastenectvím jsou žáci schopni uvést první státní útvary na našem území, uvést základní informace z období počátků českého státu, dokážou popsat zásadní historické události v naší zemi v daném období. Mezi další očekávané výstupy patří pojmenování nejvýznamnějších osobností českých dějin v různém období. V neposlední řadě jsou žáci základního vzdělávání seznámeni s vývojem Československa a k pochopení událostí spojených s rokem 1989 a vítězstvím demokracie v naší vlasti.

Vzdělávací obor *Výchova k občanství* vede žáky k vytváření kvalit, které souvisí s jejich orientací v sociální realitě. Napomáhá žákům se začleňováním do různých společenských vztahů a vazeb. Otevírá cestu k realistickému poznání a pochopení, jak vlastního jednání, tak i druhých lidí v kontextu různých životních událostí. Také se věnuje společenským vztahům, vztahům v rodině, hospodářskému životu a rozvíjí orientaci v oblasti financí. Přibližuje žákům úlohy důležitých politických institucí a orgánů, včetně činností armády v naší zemi. Ukazuje jim, jakými způsoby je možné se zapojit do občanského života, učí je respektovat a uplatňovat právní principy a pravidla společenského soužití. Směřuje žáky k odpovědnosti za vlastní názory, chování, jednání a motivuje je k aktivní účasti na životě demokratické společnosti. Konkrétně je žák v rámci vzdělávacího obsahu Člověk ve společnosti schopen objasnit účel důležitých symbolů našeho státu a způsoby jejich používání. Rozlišovat projevy vlastenectví od projevů nacionalismu. Zhodnotí nabídku kulturních institucí a cíleně z ní vybírá akce, které ho zajímají. Uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace s druhými lidmi, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zaujímá tolerantní postoje k menšinám a odlišným kulturám. V oblasti Naše vlast se orientuje na sa-

motný pojem vlasti a vlastenectví, zajímavá a památná místa, co nás proslavilo, významné osobnosti, státní symboly, státní svátky a významné dny. Učivo kulturního života se promítá do rozmanitosti kulturních projevů, kulturních hodnot, kulturních tradic, kulturních institucí. V další části Člověk, stát a právo se vzdělávání orientuje na základní prvky fungování demokratické společnosti. Žák chápe státoprávní uspořádání České republiky, zákonodárných orgánů a institucí státní správy. Význam a funkce právního řádu České republiky, orgány právní ochrany občanů; státní občanství ČR; Ústava ČR.

Další částí rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (2016) jsou **průřezová témata**, které tvoří povinnou součást základního vzdělávání. Škola musí na 1. stupni i na 2. stupni zařadit všechna průřezová témata uvedená v RVP ZV. Ty reprezentují okruhy aktuálních problémů současného světa a jsou významnou součástí základního vzdělávání. Všechna průřezová témata mají jednotnou formu zpracování. Obsahují charakteristiku daného tématu, jeho přínos pro rozvoj osobnosti žáka a jsou rozpracovány do jednotlivých tematických okruhů. Každý tematický okruh nabízí témata (činnosti, aktivity). Jejich zpracování v učebních osnovách je v kompetenci školy. Průřezová témata obsahují silný výchovný aspekt a podílí se na utváření osobních a charakterových vlastností dítěte. Podílí se na utváření jejich postojů a hodnotového systému, vždy plně respektuje jejich individuální možnosti.

K tématu vlastenectví a národní identity se vztahují následující průřezová témata: *Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech a Multikulturní výchova.*

Výchova demokratického občana, průřezové téma, které má mezioborový a multikulturní charakter. Vede žáky především k rozvoji kritického myšlení, k vědomí vlastních práv i povinností, k porozumění demokratickému uspořádání společnosti. Tato výchova má vybavit žáky základní úrovní občanské gramotnosti, která vyjadřuje způsobilost orientovat se v problémech a konfliktech otevřené, demokratické a pluralitní společnosti. Průřezové téma má blízký vztah ke vzdělávací oblasti Člověk a společnost, kde jsou tematizovány principy demokracie a demokratického řízení, také lidská a občanská práva. V další vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět se poté uplatňuje ve vztahu k domovu a vlasti. Tematické okruhy se konkretizují na občana; občanskou společnost a stát; formy participace v politickém životě a principy demokracie, jako formy vlády v naší zemi. (RVP ZV, 2016)

Průřezové téma *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech* umožňuje žákům širší poznání evropského a mezinárodního prostoru a podporuje u žáků globální myšlení a mezinárodní porozumění. Rozvíjí vědomí evropské identity při respektování národní identity. Podporuje u žáků vědomí tradičních evropských hodnot. Na 1. stupni se realizuje ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Na 2. stupni se vztahuje k oblasti Člověk a společnost, zejména v oboru Výchova k občanství, kde se klade důraz na objasnění vazeb mezi lokální, národní, evropskou a globální úrovní uvažování a jednání. V rámci vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace upozorňuje na osvojování dalších jazyků, které jsou klíčem k dorozumění a poznání kultury jednolitých národů. V oblasti Umění a kultura prohlubuje vědomosti o evropských kulturních kořenech a respektování svébytnosti národních a regionálních kultur. Upozorňuje na význam historického a kulturního dědictví. Tematické okruhy průřezového tématu zprostředkovávají žákům poznání Evropy a světa. Prvky vlastenectví zde můžeme najít v oblasti naše vlast a Evropa, lidová slovesnost, zvyky a tradice národů, státní a Evropské symboly. (RVP ZV, 2016)

Multikulturní výchova jako průřezové téma má blízkou vazbu zejména se vzdělávací oblastí Jazyk a jazyková komunikace, Člověk a společnost, Informační a komunikační technologie, Umění a kultura, Člověk a zdraví. Propojení s těmito vzdělávacími tématy se vztahuje především na vzájemné vztahy mezi příslušníky různých národů a etnických skupin. Přínos multikulturní výchovy k rozvoji osobnosti žáka se projevuje ve znalosti některých základních pojmů multikulturní terminologie: kultura, etnikum, identita, národnost atd. Ve vztahu k vlastenectví napomáhá žákům uvědomit si svoji vlastní identitu, být sám sebou, reflektovat vlastní sociokulturní zázemí. (RVP ZV, 2016)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 DESING VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V rámci diplomové práce se zabýváme tématem výchovy mladé generace k české národní identitě. Národní identita je v současném světě jednou z nejdůležitějších skupinových identit. Jak jsme již zmínili v teoretické části, je vždy konstruována ve vztahu k těm, které vnímáme jako ty druhé, ke kterým nepatříme. Národní identita určuje, kým jsme, a to jak kulturně tak politicky.

Teoretickému vymezení tohoto pojmu se věnuje několik autorů. V české odborné literatuře se jedná zejména o Ladislava Holého, Miroslava Hrocha, Martinu Klicperovou, Františka Koukolíka, Josefa Pekaře nebo také Kláru Vlachovou, která v této oblasti realizuje i sociologické studie. Holý (2010) v odborné literatuře uvádí, že lidé při určování toho, co znamená být Čech, zmiňují tři kritéria, a to: narodit se v České republice, češtinu považovat za mateřský jazyk a mít české rodiče.

V praktické části této diplomové práce provádíme výzkumné šetření formou kvantitativního výzkumu prostřednictvím dotazníkového šetření na základních školách v České republice. Při realizaci praktické části diplomové práce z metodologického hlediska vycházíme především z publikace *Metody pedagogického výzkumu* autora Chrásky (2007). Dotazník jsme sestavili na základě jednotlivých výzkumných otázek a analýzy rámcového vzdělávacího plánu pro základní vzdělávání. Jako inspirace pro uskutečnění kvantitativního výzkumu posloužili, některé již provedené výzkumy v oblasti národní identity. Např. výše uvedený výzkum CVVM nebo sociologické studie Vlachové. Nejedná se však o stěžejní zdroje vzhledem k rozdílnosti výzkumu.

4.1 Výzkumný cíl

Hlavním výzkumný cíl

Zjistit, jak se národní identita odráží ve výchově mladé generace.

Dílčí výzkumné cíle

1. Zjistit, jaký je vztah respondentů k vlastenectví.
2. Zjistit, jaké znaky podle respondentů určují příslušnost k českému národu.
3. Zjistit, jaký význam má dle respondentů termín vlastenectví.
4. Zjistit, jakým způsobem je u respondentů formováno vlastenecké cítění.
5. Zjistit, které instituce ovlivňují respondenty při utváření vlasteneckých hodnot.

4.2 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka

Jak se národní identita odráží ve výchově mladé generace?

Dílčí výzkumné otázky

DVO 1: Jaký je vztah respondentů k vlastenectví?

- **1. specifická výzkumná otázka:** Existuje souvislost mezi pohlavím respondentů a jejich hrdostí na české občanství?
- **2. Specifická výzkumná otázka:** Existuje souvislost mezi věkem respondentů a jejich vztahem k českému národu?

DVO 2: Jaké znaky podle respondentů určují příslušnost k českému národu?

DVO 3: Jaký význam má dle respondentů termín vlastenectví?

DVO 4: Jakým způsobem je u respondentů formováno jejich vlastenecké cítění?

- **3. Specifická výzkumná otázka:** Existuje rozdíl mezi věkem respondentů a jejich projevem k národní příslušnosti?

DVO 5: Která instituce ovlivňuje respondenty při utváření vlasteneckých hodnot?

4.3 Hypotézy

H1: Předpokládáme, že mezi pohlavím respondentů a jejich hrdostí na české občanství existuje souvislost.

H2: Předpokládáme, že mezi věkem respondentů a jejich vztahem k českému národu existuje souvislost.

H3: Předpokládáme, že mezi věkem respondentů a jejich projevem k národní příslušnosti existuje rozdíl.

H4: Předpokládáme, že škola ovlivňuje respondenty při utváření vlasteneckých hodnot více než rodina.

4.4 Výzkumný soubor

Výzkumným souborem jsou žáci českých základních škol. Dotazníkové šetření jsme uskutečňovali v pátých a devátých ročnících. Tuto věkovou hranici jsme si zvolili z důvodu, že během celého prvního stupně podle rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání jsou děti v různých vzdělávacích oblastech postupně vedeny a seznamovány s vlastenectvím (např. v předmětu vlastivěda).

Proto předpokládáme, že děti v 5. třídě disponují základními znalosti z této oblasti a utváří si osobní postoje a názory k národu, k vlastenectví a národní identitě. U žáků z 9. tříd očekáváme komplexní, ucelené a všeobecné znalosti převzaté z předmětů dějepis, výchova k občanství a ostatních předmětů, kde se odrážejí průřezové témata spojené s vlastenectvím.

Dalším důvodem pro zvolení této věkové kategorie je předpoklad, že právě v tomhle věku se u dítěte postupně formuje jeho identita, jedinec začíná hledat sám sebe a svou pozici v životě. Pro výběr výzkumného souboru jsme zvolili dostupný výběr.

4.5 Technika sběru dat

Pro účely diplomové práce bylo použito kvantitativní šetření prostřednictvím techniky dotazníku, která je vhodná pro sběr informací u velkého počtu respondentů výzkumného souboru. Je efektivní zejména z hlediska rychlosti sběru dat a umožňuje statistické zpracování. (Chráška, 2007)

Dotazník (Příloha P I) je určen pro žáky základních škol navštěvující páté a deváté ročníky. V úvodu dotazníku uvádíme obecné informace: kdo výzkum provádí, co je cílem výzkumného šetření, k čemu budou výsledky použity a také upozorňujeme na to, že dotazník je anonymní. Dotazník se skládá z 19 položek. Mají charakter uzavřených, polouzavřených i otevřených otázek.

V dotazníku nejprve zjišťujeme obecné informace o respondentech – pohlaví, věk (navštěvující ročník na ZŠ). Další položky byly seřazeny do celků, pomocí nichž zodpovídáme i jednotlivé dílčí otázky.

První část dotazníku mapuje, jaký vztah mají dotazovaní k vlastenectví a samotnému českému národu. Zajímá nás, zda jsou žáci hrdí na to, že se narodili právě v České republice (otázka č. 3). Následně zjišťujeme, jestli by i v dospělosti chtěli žít dotazovaní v Česku

(otázka č. 4). Dále chceme zjistit, jestli se respondenti považují za vlastence (otázka č. 5) a jaký mají vztah k českému národu (otázka č. 6).

V další části dotazníku zjišťujeme, jaké znaky podle respondentů určují příslušnost k českému národu. V otázce č. 7 se žáků ptáme, kdo je Čech. A následujícími otázkami č. 8 a č. 9 mapujeme, co Čech musí a co pro ně znamená samotný pojem vlastenectví. Také se dotazujeme na pozitivní (otázka č. 10) a negativní vlastnosti (otázka č. 11) Čechů. V neposlední řadě nás zajímají památky, tradice a osobnosti typické pro Česko.

Následující část dotazníku je orientovaná na projevy národní příslušnosti u respondentů (otázka č. 13) a prosazování vlasteneckých hodnot v jejich rodině (otázka č. 14). Další součástí jsou také tradice a zvyky dodržované v rodinném prostředí (otázka č. 15).

Závěrečná část dotazníkového šetření zjišťuje, jakou institucí jsou respondenti ovlivňováni při utváření subjektivního názoru na oblast vlastenectví a národní identity (otázka č. 17, 18,19). Otázkou č. 16 se respondentů ptáme, zda se účastnili nějakého projektu na téma vlastenectví ve škole.

Dotazník jsme rozdávali v tištěné podobě na základních školách. Distribuce probíhala v lednu a únoru 2017. Celkově jsme rozdali 320 dotazníků. Z celkového počtu se nám vrátilo 93 %, což je 298 kusů.

4.6 Způsob zpracování dat

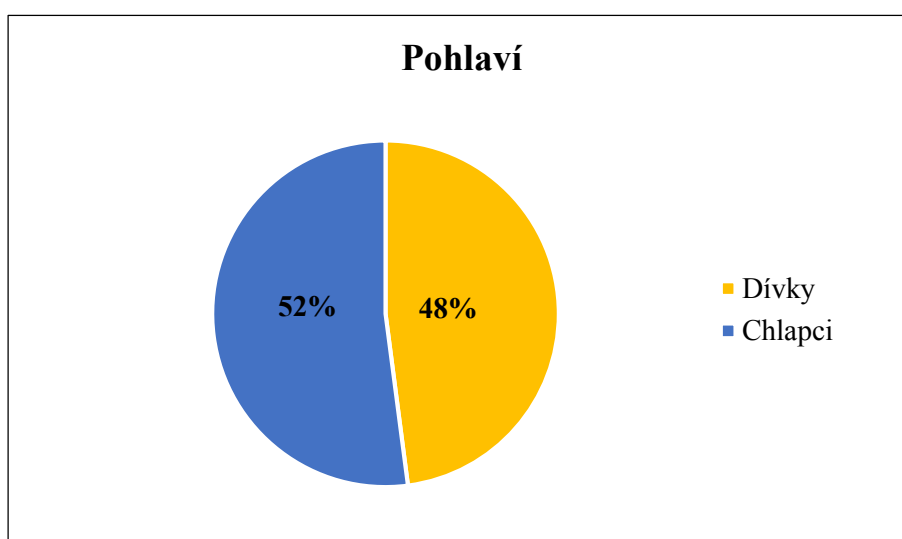
Pro vyhodnocení hypotéz, které jsme si stanovili v úvodu praktické části, používáme Test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku, Test dobré shody chí-kvadrát a Test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku. U všech testů pracujeme s hladinovou významností 0,05, což znamená, že existuje 5% pravděpodobnost, že provedeme nesprávné rozhodnutí. (Chrásková, 2007)

5 ANALÝZA A INTERPETACE DAT

V této kapitole prezentujeme výsledky výzkumu na základě sesbíraných informací prostřednictvím dotazníkového šetření. Zodpovídáme na stanovené dílčí výzkumné otázky, které jsme si vymezili v úvodu praktické části diplomové práce. Zpracování dat bylo provedeno pomocí čárkovací metody a zpracováno v programu Microsoft Exel. Data jsou zobrazeny pomocí tabulek a grafů společně s interpretací získaných údajů.

Celkový počet respondentů je 298 respondentů. 8 dotazníků však bylo z výzkumného šetření vyřazeno pro jejich nesprávné vyplnění (vynechání otázky, označeno více odpovědí, než bylo požadováno). Následně tedy pracujeme z 290 respondenty. U některých položek byla možnost více odpovědí, a proto se nám celková pozorovaná četnost navýšila.

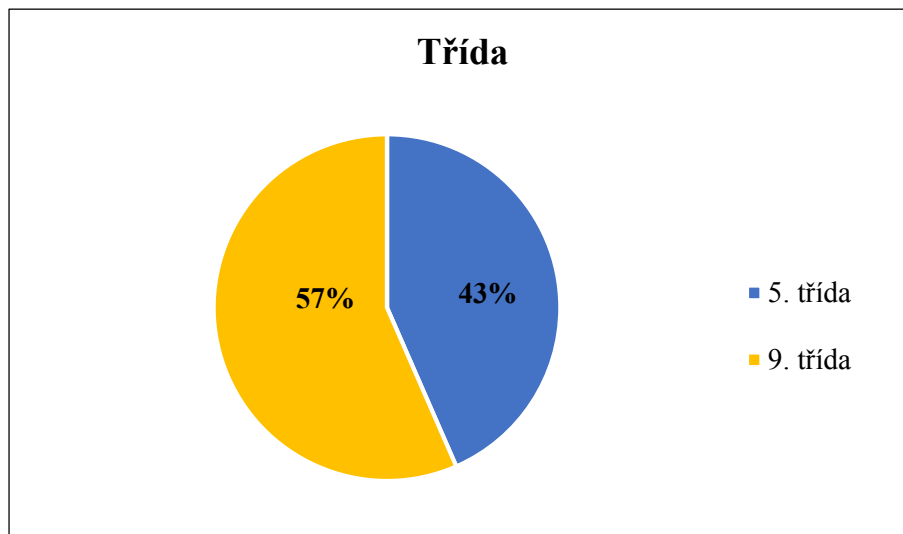
1. Diferenciace respondentů dle pohlaví

Graf 1 – Diferenciace dle pohlaví

Z výše uvedeného grafu č. 1 vyplývá, že výzkumu se účastnilo 48 % dívek a 52 % chlapců z celkového počtu 290 respondentů. Rozdíl v počtu dívek a chlapců není až tak výrazný, proto můžeme říci, že poměr mezi pohlavím je rovnoměrný.

2. Diferenciace respondentů dle věku

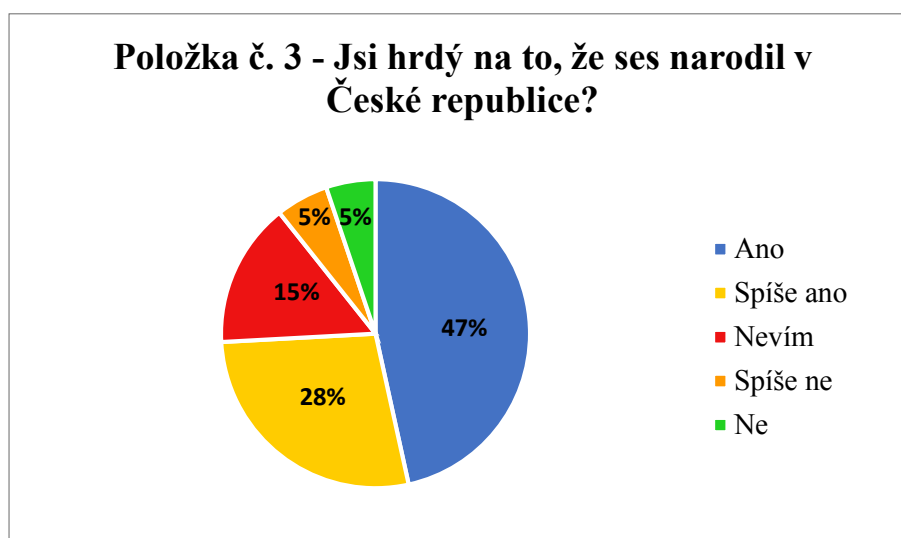

Graf 2 – Diferenciace dle věku

Graf č. 2 zobrazuje počty respondentů v jednotlivých ročnících základních škol. Dotazníky vyplnilo 57 % respondentů z devátých tříd základních škol a 43 % respondentů pátých tříd základních škol. Výsledky dat tedy můžeme považovat za poměrně rovnoměrné.

DVO 1: Jaký je vztah respondentů k vlastenectví?

V rámci této dílčí výzkumné otázky se snažíme zjistit, jaký vztah pociťují respondenti k vlastenectví. V první řadě jsme zkoumali, zda jsou žáci hrdí na to, že se narodili v České republice. Pro lepší znázornění získaných dat si nyní uvedeme graf, který následně popíšeme.

Graf 3 – Hrdost respondentů na narození v České republice

Výše uvedený graf č. 3 znázorňuje pocit hrdosti respondentů na skutečnost, že se narodili v České republice. Z velké většiny se jedná o kladný postoj, a to v 75 % z toho 47 % respondentů uvedlo, že jsou hrdí, na to že se narodili v ČR. A 28 % žáků zvolilo odpověď spíše ano. Z celkového počtu 15 % respondentů zvolilo možnost c) nevím a 10 % žáků zastává negativní postoj spojený s hrdostí, že se narodili v České republice. Záporné možnosti volili spíše žáci devátých ročníků. V rámci této položky jsme se žáků dotazovali i na důvody, proč nejsou hrdí na to, že se narodili na území ČR. U mladších žáků se jedná o důvody spojené s ekologickou stránkou (znečištění vzduchu a přírody). Poté je zmiňována především touha žít v dospělosti v jiné cizí zemi. Tento důvod uváděli i žáci devátých ročníků. Tyto pohnutky jsou spojně např. s idolem, který žije v dané zemi. Starší respondenti, jako další příčiny uváděli: špatnou politickou situaci státu, nevhodné chování společnosti k sobě navzájem, stud za národ. Dalším důvodem je podle žáků také fakt, že čeština není světovým jazykem. Někteří respondenti jsou narozeni mimo území ČR a je tedy pochopitelné, že k tomuto pocitu hrdosti zastávají neutrální nebo zápornou pozici.

Jak již bylo zmíněno, u respondentů je pocit hrdosti na české občanství ovlivněn z určité části věkem. V rámci výzkumu nás zajímalo, zda záleží i na pohlaví respondentů. Proto jsme si stanovili 1. specifickou výzkumnou otázku:

Existuje souvislost mezi pohlavím respondentů a jejich hrdostí na české občanství?

H1: Předpokládáme, že mezi pohlavím respondentů a jejich hrdostí na české občanství existuje souvislost.

H₀: Mezi pohlavím respondentů a jejich hrdostí na české občanství neexistuje statisticky významná souvislost.

H_A: Mezi pohlavím respondentů a jejich hrdostí na české občanství existuje statisticky významná souvislost.

Pohlaví	Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?					Σ
	Ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Ne	
Chlapci	64	49	21	9	8	151
Dívky	71	31	23	7	7	139
Σ	135	80	44	16	15	290

Tabulka 1 – Ověřování hypotézy H1

Na základě získaných dat jsme vypočítali testové kritérium $\chi^2 = 4,32$, které posuzujeme na hladině významnosti 0,05 při stupni volnosti 2 s tabelovanou hodnotou $\chi^2_{0,05}(3) = 7,815$.

$$\text{Porovnání: } \chi^2 = 4,32 < \chi^2_{0,05}(3) = 7,815$$

Na základě výše uvedeného vztahu zamítáme alternativní hypotézu a přijímáme nulovou hypotézu, kdy mezi pohlavím respondentů a jejich hrdostí na české občanství neexistuje statisticky významná souvislost.

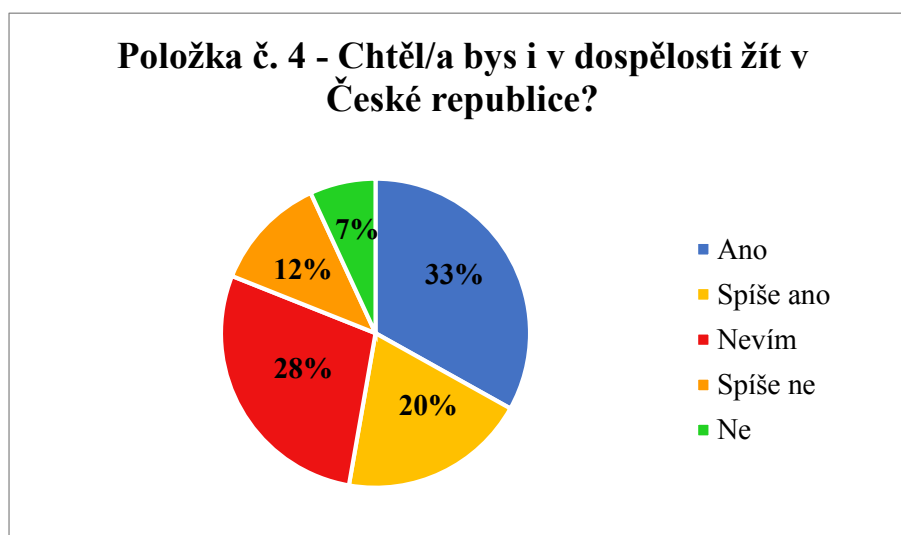
Současně jsme při zjišťování odpovědí na tuto dílčí otázku, navázali další položkou, a to jestli by i v dospělosti chtěli respondenti žít v České republice. U této položky není kladné rozhodnutí žáků tak jednoznačné. V dospělosti by chtělo 33 % respondentů nadále žít na území Česka a 20 % dotazovaných se přiklání k možnosti spíše ano. Nerozvážných je poté

28 % respondentů, kteří zatím nevědí, zda by v budoucnu chtěli žít v ČR. Posledních 19 % dětí nechce v dospělosti žít v České republice.

Mezi nejčastější důvody zapříčiňující přestěhování se dotazovaných v pozdějším věku mimo území ČR je touha žít v zahraničí, žít v přímořských oblastech, poznávání jiné kultury. U starších respondentů se poté objevují důvody spojené s možností získání lepší práce v zahraničí, kvalitnějšího školství, vzdělání, získání nových zkušeností. Také někteří žáci 9. tříd uvádějí nespokojenost se současnou politickou scénou v ČR. Nyní si získaná data uvedeme v grafickém provedení.

Položka č. 4 – Chtěl/a bys i v dospělosti žít v České republice?

Graf 4 – Chtěl/a bys i v dospělosti žít v České republice?

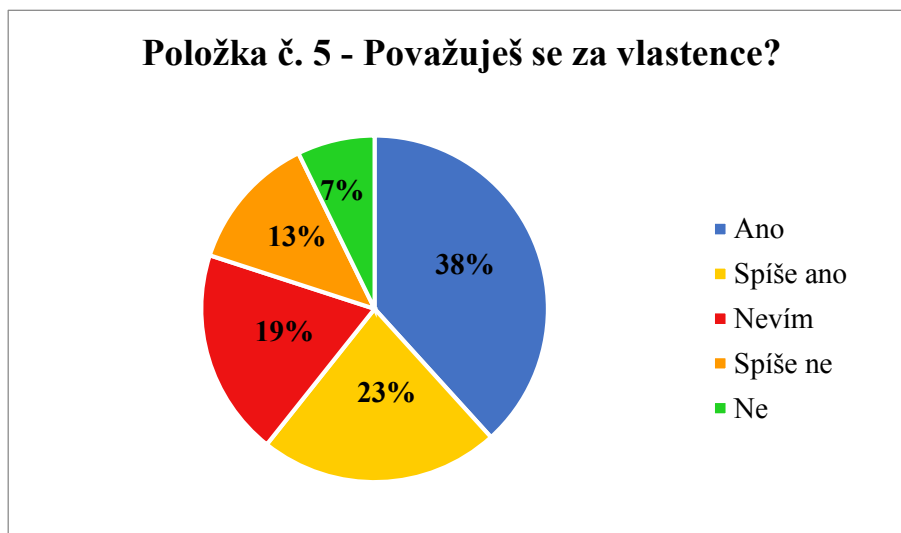
Při zkoumání vztahu k vlastenectví jsme se dotazovaných zeptali, zda sami sebe považují za vlastence. U této položky ze získaných dat vyplynulo, že starší respondenti se k neutrálním a negativním odpovědím přiklánějí mnohem častěji než mladší žáci. Pro srovnání získaných odpovědí jsme vytvořili následující tabulku:

Považuješ se za vlastence?			
Odpovědi žáků 5. tříd		Odpovědi žáků 9. tříd	
Škála	Pozorovaná četnost	Škála	Pozorovaná četnost
Ano	65	Ano	46
Spíše ano	28	Spíše ano	37
Nevím	18	Nevím	38
Spíše ne	8	Spíše ne	29
Ne	7	Ne	14

Tabulka 2 – Považuješ se za vlastence?

Celkové shrnutí získaných údajů u této položky si představíme v následujícím grafickém znázornění č. 5.

Položka č. 5 – Považuješ se za vlastence?

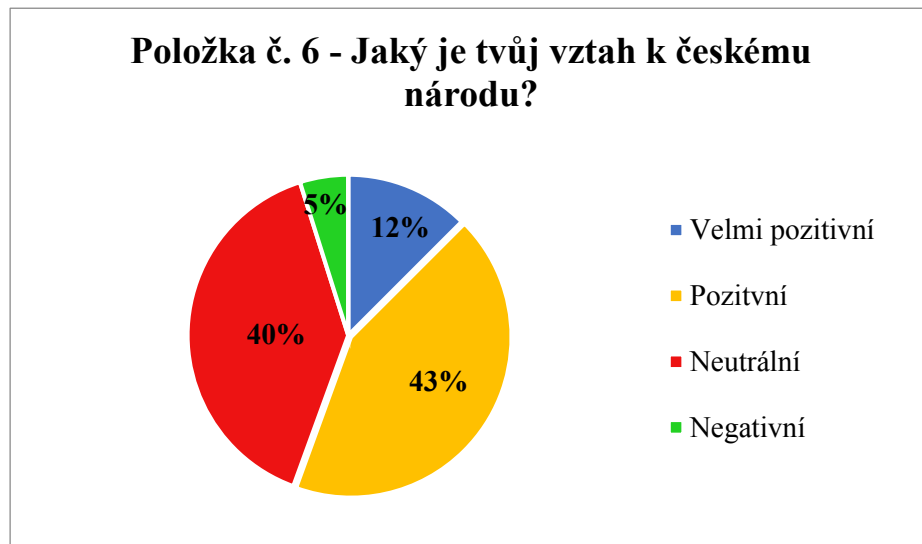
Graf 5 – Považuješ se za vlastence?

Z 290 respondentů 38 % se považuje za vlastence, 23 % se přiklání k možnosti spíše ano. Což znamená, že více než polovina dotazovaných se za vlastence považuje. Dalších 19 % zastává neutrální pozici v tomto postoji k vlastenectví. Zbýlých 20 % se za vlastence nepovažuje.

Na závěr této dílčí otázky si zodpovíme další námi položenou specifickou otázku: **Existuje souvislost mezi věkem respondentů a jejich vztahem k českému národu?** Ze získaných dat můžeme říci, že jednoznačně kladnější vztah k českému národu mají mladší žáci. Souvislost mezi věkem respondentů a jejich vztahem k vlastenectví si statisticky ověříme v níže uvedené hypotéze.

V následujícím grafu č. 6 si představíme získané odpovědi respondentů na to, jaký je jejich vztah k českému národu.

Položka č. 6 – Jaký je tvůj vztah k českému národu?

Graf 6 – Jaký je tvůj vztah k českému národu?

Velmi pozitivní vztah k českému národu zastává 12 % respondentů. K pozitivnímu vztahu se přiklání 43 % žáků. Dalších 40 % dotazovaných se vyjádřilo k neutrální odpovědi a negativní spojitost s českým národem zvolilo 5% respondentů.

Zajímalo nás, jestli se potvrdí i následující stanovená hypotéza:

H2: Předpokládáme, že mezi věkem respondentů a jejich vztahem k českému národu existuje souvislost.

H₀: Mezi věkem respondentů a jejich vztahem k českému národu neexistuje statisticky významná souvislost.

H_A: Mezi věkem respondentů a jejich vztahem k českému národu existuje statisticky významná souvislost.

Věk	Jaký je tvůj vztah k českému národu?				Σ
	Velmi Pozitivní	Pozitivní	Neutrální	Negativní	
5. třída	27	60	33	6	126
9. třída	9	64	81	10	164
Σ	36	124	114	16	290

Tabulka 3 – Ověření hypotézy H2

Na základě získaných dat jsme vypočítali testové kritérium $\chi^2 = 25,64$, které posuzujeme na hladině významnosti 0,05 při stupni volnosti 2 s tabelovanou hodnotou $\chi^2_{0,05}(3) = 7,815$.

Porovnání: $\chi^2 = 25,64 > \chi^2_{0,05}(3) = 7,815$

Na základě výše uvedeného vztahu zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu, kdy mezi věkem respondentů a jejich vztahem k českému národu existuje statisticky významná souvislost.

DVO 2: Jaké znaky podle respondentů určují příslušnost k českému národu?

V následující části si představíme aspekty, které se žákům jeví, jako podstatné při určení toho kdo jsou Češi, co musí splňovat a jaké vlastnosti jsou pro Čechy typické.

Prostřednictvím otevřené položky v dotazníku (otázka č. 7) jsme se respondentů tázali na to, kdo je podle nich Čech. Někteří žáci zde uváděli více odpovědí, proto se pozorovaná četnost zvýšila. Získaná data jsme rozdělili do škál a vytvořili následující tabulku. Pro lepší přehled a možnost dalšího srovnávání jsme získaná data zpracovali do dvou částí podle věku dotazovaných.

Položka č. 7 – Čech je ten, kdo:

10 nejčastějších odpovědí žáků 5. tříd		10 nejčastějších odpovědí žáků 9. tříd	
Škála	Pozorovaná Četnost	Škála	Pozorovaná četnost
Mluví českým jazykem	56	Narodil se v ČR	61
Narodil se v ČR	40	Má české občanství	29
Žije v ČR	25	Žije v ČR	28
Je vlastenec	13	Mluví českým jazykem	26
Má české rodiče	11	Pije pivo	16
Má české občanství	9	Je hrdý na českou vlast	13
Je hrdý na českou vlast	9	Dodržuje české tradice a zvyky	11
Dodržuje české tradice a zvyky	7	Bojoval by ve prospěch státu	8
Dodržuje zákony platné v ČR	6	Má české rodiče	8
Pije pivo	4	Fandí svému národu ve sportu	7

Tabulka 4 – Čech je ten, kdo:

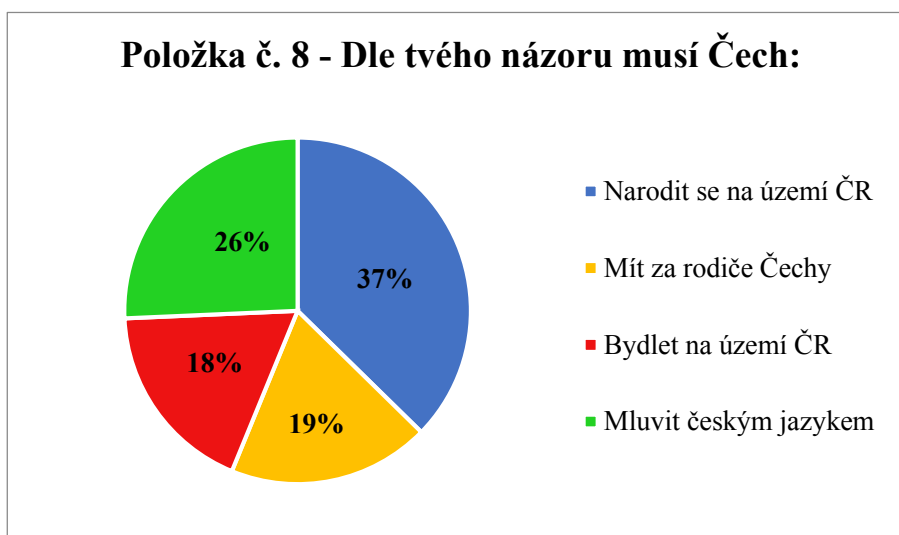
Výše uvedená data v tabulce č. 4 patří mezi nejčastější odpovědi respondentů na položku č. 7. Jak vyplývá z grafického znázornění, respondenti se ve vymezení jednotlivých škál shodují. Rozdílnost se objevuje u pozorované četnosti a následného seřazení. Nejdůležitějším znakem dle žáků 5. tříd je mateřský jazyk (český jazyk). Naopak u žáků 9. tříd je český jazyk až na 4 pozici. Starší žáci vidí jako nejdůležitější aspekt pro Čecha narození se na území ČR. U několika dotazovaných z 9. tříd se objevují tendence obětování se za vlastní národ a boj ve prospěch státu. Také se zde projevuje podpora českého sportu. Nelze také

opomenout, že žáci spojují Čechy také s pitím piva. Ze získaných dat vyplynulo, že čím jsou žáci starší, toto spojení se objevuje častěji.

Mezi další odpovědi, které se objevovaly v menší míře, patří například, že Čech je ten, kdo: zná české památky; nekrade a nelže; chodí do české základní školy; zná českého prezidenta; zajímá se o ČR, cítí se jako Čech a taky se tak chová. V tomto případě se jedná o velmi subjektivní názor. V dotaznících se také objevilo přesně 10 odpovědí pod heslem „kdo neskáče, není Čech“. Dovolujeme si říci, že zde se projevuje určitá spojitost se sportem a samotnou podporou českých sportovců.

V rámci této výzkumné otázky jsme mapovali názory respondentů i prostřednictvím uzavřené položky, kterou jsme stanovili na základě odborné literatury. Jak již bylo uvedeno Holý (2010) tvrdí, že lidé při popisování Čecha podotýkají zejména tři základní kritéria. Jedná se právě už o zmíněné narození se na území ČR, umění mluvit českým jazykem a mít české rodiče. K této položce jsme přidali ještě možnost bydlení na území ČR. Jednalo se o položku s možností výběru více odpovědí, pozorovaná čestnost se nám tedy zvýšila. Získaná data se nám shodují s odbornou literaturou. Nejvíce četností získala právě již zmíněné tři kritéria. A námi přidanou položku volili respondenti nejméně.

Položka č. 8 – Dle tvého názoru musí Čech:

Graf 7 – Dle tvého názoru musí Čech:

Z výše uvedeného grafu č. 7 vyplývá, že nejvíce dotazovaných 37 % se přiklání k výroku, že Čech se musí narodit na území České republiky. Dalších 26 % respondentů vybralo od-

pověď, že Čech musí mluvit českým jazykem. Poměrně vyrovnaný počet získal výrok, že Čech musí mít za rodiče Čechy (19 %) a musí bydlet na území České republiky (18%).

Pomocí výzkumu jsme od dotazovaných chtěli také získat jejich vymezení pozitivních a negativních vlastností Čechů. Jednalo se o otevřené položky, jelikož jsme nechtěli předem připraveným výběrem vlastností účastníky ovlivnit. Ukázalo se však, že někteří respondenti nebyli schopni na tyto otázky odpovědět a uvést jakoukoliv vlastnost vztahující se k Čechům. U některých respondentů nastává problém také s tím, že v této položce uvádějí pozitivní vlastnosti Česka jako země, národa. Tyto odpovědi jsme však v rámci výzkumu také zpracovali a následně si je uvedeme.

Nyní se zaměříme na vymezení pozitivních vlastností, které se dle respondentů vztahují k osobnosti Čechů. Pro lepší přehled a možnost dalšího srovnání získané data opět uvedeme do tabulky a rozdělíme odpovědi dle věku respondentů.

Položka č. 10 – Uveďte pozitivní (kladné) vlastnosti Čechů:

Pozitivní vlastnosti Čechů žáci <u>5. třída</u>		Pozitivní vlastnosti Čechů žáci <u>9. třída</u>	
Škála	Pozorovaná četnost	Škála	Pozorovaná četnost
Vzdělanost	22	Pracovitost	18
Pracovitost	17	Vtipnost/Humor	14
Hrdost	16	Laskavost	12
Laskavost	12	Přátelskost	10
Učenlivost jazyku	12	Pozitivní/ milí	10
Spravedlivost	6	Vlasteneckost	9
Cílevědomost	3	Vzdělanost	7
Poctivost	3	Tolerantnost	6
Nekonfliktnost	3	Hrdost	5
		Slušnost	3

Tabulka 5 – Pozitivní vlastnosti Čechů

Jak vyplývá z tabulky č. 5 jako nejčastější uváděná pozitivní vlastnost Čechů dle respondentů 5. tříd je vzdělanost. Ta se objevuje i u starších respondentů avšak na nižší pozici. Žáci 9. tříd nejčastěji uváděli pracovitost, někdy spojenou s kutilstvím. K této vlastnosti se také velmi často přikláněli mladší respondenti, získala hned druhý nejvyšší počet odpově-

dí. Starší žáci uváděli větší množství vlastností, např. vtipnost/ humornost (14 respondentů). Oproti mladším žákům, kteří tuto vlastnost neuvedli ani jednou.

Mnoho dalších respondentů u této položky uvádí pozitivní vlastnosti spojené především s národem jako celkem, státem, zemí. Nejčastější uváděná vlastnost v tomhle směru je sportovní nadání. Respondenti (33) vidí ČR jako sportovně založený národ vybavený úspěšnými a známými sportovci. V další části výzkumu si uvedeme některá jména významných sportovců dle respondentů. Dále dotazovaní (24) spatřují Českou republiku, jako malý demokratický národ, který neválčí, nemá moře a celkově se vyhýbá větším přírodním katastrofám. Také je zmiňován kvalitní průmysl a zemědělství. Někteří žáci 9. tříd poté neopomínají ani měnu ČR (nemáme eura), což vnímají jako kladný fakt. Další část respondentů (8) se přiklání k přínosné ekologické stránce. Češi mají rádi přírodu, čistí přírodu a nezakládají skládky. Tato tvrzení se objevují především u mladších ročníků. Avšak větší část respondentů vidí ekologickou situaci v ČR spíše negativně. V neposlední řadě jsme, jako národ spojování s pitím piva 18 respondentů to považuje za pozitivní vlastnost Čechů. Některé odpovědi jsou spojené s Češkami, jako nejkrásnějšími ženami.

Z celkového počtu 290 dotazníků nebyla tato položka vyplněna u 72 (49 – žáci 9. tříd, 23 – žáci – 5. tříd). Důvody nevyplnění si můžeme jen domnívat. U starších žáků se může jednat o nezáměr odpovídat na tuto položku. Už při realizaci výzkumného šetření, jsme byli upozorňováni ze strany ředitelů/ ředitelk základních škol, že starší žáci mohou vyplňování dotazníků brát lehkovážně. U mladších žáků je počet nevyplnění této položky poloviční. Zde zůstává otázkou, do jaké míry žáci pochopili položku a jak obtížné je pro ně uvádět tyto vlastnosti.

Hned následující položka je zaměřená na negativní vlastnosti Čechů. Opět se zde střetáváme již se zmíněnými problémy (nevyplněnost + vypisování vlastností spojené spíše s ČR jako zemí, národem). V rámci této položky si taktéž uvedeme grafické znázornění pomocí tabulky.

Položka č. 11 – Uveďte negativní (záporné) vlastnosti Čechů:

Negativní vlastnosti Čechů žáci 5. třída		Negativní vlastnosti Čechů žáci 9. třída	
Škála	Pozorovaná četnost	Škála	Pozorovaná četnost
Zlodějství (krádeže)	17	Alkoholismus	24
Alkoholismus	15	Rasismus	18
Kuřáctví	10	Závistivost	16
Lhavost	9	Agresivismus	12
Bezohlednost	12	Naivita	9
Pesimismus	5	Nevychovanost	7
Vulgarismus	5	Zlodějství (krádeže)	7
Netolerantnost	4	Vulgarismus	6
Závistivost	3	Lenost	6
Nespravedlivost	3	Nepořádnost	5
		Lhostejnost	5
		Kuřáctví	5
		Urážlivost	4

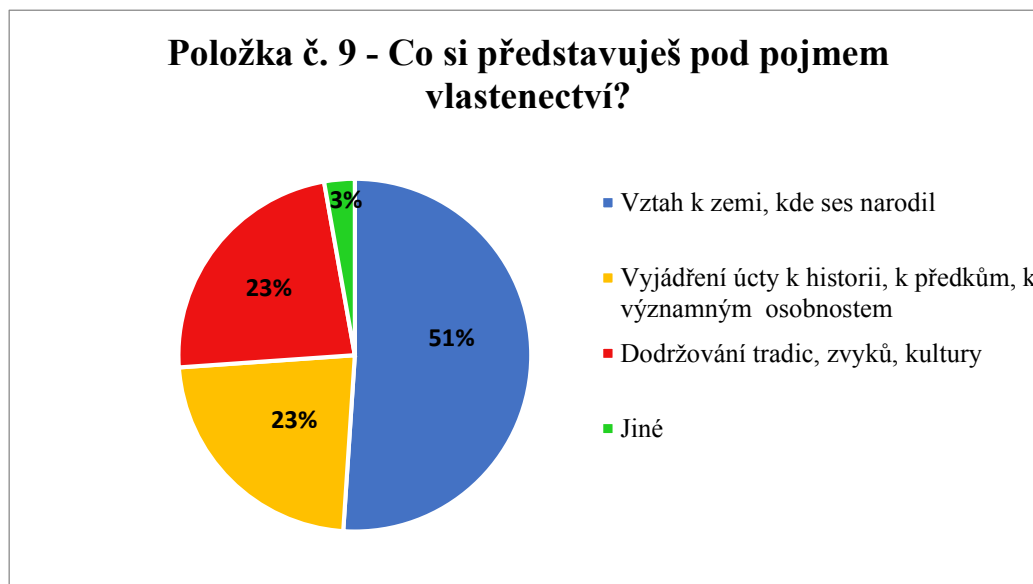
Tabulka 6 – Negativní vlastnosti Čechů

Z tabulky č. 6 vyplývá, že určité vlastnosti se objevují v obou ročnících. Výrazný rozdíl nastává u škály rasismu, kdy u mladších účastníků výzkumu nebyla tato vlastnost zmíněna. Starší dotazovaní měli i u této položky větší množství uváděných vlastností. Mimo již výše uvedené škály u žáků 9. tříd se v menší míře objevovala také tvrdohlavost, zlomyslnost, vychytralost, kritickost, sebeckost. Velmi zajímavý názor dvou respondentů byl spojen s ovlivnitelností prostřednictvím médií, zejména večerních televizních zpráv. Kde bylo upozorněno na skutečnost, že co řeknou moderátoři v těchto zprávách je pro velkou část národa „svatá pravda“.

Co se týče negativních vlastností České republiky, je 28 respondenty zmiňovaná špatná politická situace státu (spory mezi vládou, nevhodný prezident). Někteří dotazovaní uváděli také nenávisť, spory a rivalitu mezi Moravou a Čechy. Dalších 25 respondentů právě upozorňuje na špatnou ekologickou situaci, která zahrnuje špatné ovzduší, smog, černé skládky, odhazování odpadků apod. U starších respondentů (7) je negativní stránka ČR spojená s nekvalitními a špatnými silnicemi a dálnicemi. V neposlední řadě se objevují respondenti, kteří se shodují, že Češi jako národ jsou pověstní s ponožkami v sandálech. A na dovolených v zahraničí se chovají ostudně. U této položky 69 respondentů nevedlo odpověď (42 - žáci 9. tříd, 27 - žáci 5. tříd).

DVO 3: Jaký význam má dle respondentů termín vlastenectví?

Termín vlastenectví jsme již zmiňovali v teoretické části této práce a nyní se na něj podíváme z pohledu respondentů a jejich subjektivního názoru. Prostřednictvím dotazníku jsme žákům položili otázku týkající se pojmu vlastenectví a jejich představy o významu toho termínu. Jednalo se o polouzavřenou otázku s možností výběru či doplnění jiného názoru.

Položka č. 9 – Co si představuješ pod pojmem vlastenectví?

Graf 8 – Co si představuješ pod pojmem vlastenectví?

Z výše uvedeného grafického znázornění č. 8 vyplývá, že pro 51 % respondentů vyjadřuje pojem vlastenectví zejména vztah k zemi, kde se narodili. Toto tvrzení se shoduje již z výše uvedenými odpověďmi u položek č. 7 a č. 8. Dále následuje se srovnatelným počtem 23 % odpovědí možnost b) vyjádření úcty k historii, k předkům a významným osobnostem a možnost c) dodržování tradic, zvyků a kultury. Mezi jiné odpovědi, které uvedli 3 % dotazovaných, patří především pocit hrdosti na vlastní národ. Jeden z respondentů poté uvádí, že nezná význam tohoto pojmu.

V rámci této výzkumné otázky vztahující se k vlastenectví si představíme také konkrétní nejvýznamnější typické památky, osobnosti, zvyky/tradice a státní symboly pro Českou republiku dle názoru žáků. Jednalo se o otevřenou otázku, kdy ke každému pojmu měli respondenti uvést svou odpověď. Počet zde byl libovolný, někteří účastníci výzkumu doplňovali více odpovědí. Pozorovaná četnost je tedy vyšší. V následujících tabulkách uvádíme takové škály, které zmiňovalo minimálně 10 respondentů.

Památka:

Škála	Pozorovaná četnost
Karlův most	114
Staroměstský orloj	56
Pražský hrad	49
Hrady/zámky (obecně)	25
Chrám sv. Víta	19
Karlštejn	16

Tabulka 7 – Typické památky

Mezi další zmiňované památky patří obecně Praha (9), jako město s velkým množstvím památek. Následuje Karlova univerzita (2), Pražská brána (2), Technické muzeum (1), Národní divadlo (2), Šachty na Ostravsku (1).

Osobnost:

Škála	Pozorovaná četnost
Karel IV	61
Karel Gott	60
Prezident – Miloš Zeman	43
Sportovci	29
Václav Havel	23
Tomáš Garrigue Masaryk	20
Jaromír Jágr	15

Tabulka 8 – Typické osobnosti

V tabulce č. 8 jsme vymezili nejtypičtější osobnosti České republiky dle našich respondentů. Z kategorie sportovců jsme vyčlenili zvlášť Jaromíra Jágra, který byl často uváděn samostatně. U kategorie zmiňovaných sportovců se pak objevovaly následující jména: Gabriela Koukalová, Petr Čech, Petra Kvitová, Aleš Valenta, neopomenutelná byla také Věra Čáslavská nebo Emil Zátopek. Mezi další významné osobnosti s menším počtem pozorované četnosti poté patří: Bedřich Smetana (7), Jan Amos Komenský (5), Božena Němcová (5), Bratři Čapkovi (5), Jan Hus (4), Praotec Čech (4), Lucie Bílá (3), Tomáš Baťa (3), Sv.

Václav (3), Andrej Babiš (3). Jednotliví respondenti dále uváděli: Rudolf II., Václav I., Josef II, Jára Cimrman.

Zvyky / tradice

Škála	Pozorovaná četnost
Vánoce / Velikonoce	135
Štědrovečerní večeře	19
Vánoční zvyky	13
Pivo	11
Památka zesnulých (Dušičky)	10
Vítání jara (vynášení Moreny)	9
Státní svátky	7
Masopust	6
Folklór	5

Tabulka 9 – Typické zvyky/ tradice

U této položky nejvíce respondentů odpovídalo souhrnně a spojovalo vánoční a velikonoční svátky. Samostatně byla pak nejčastěji doplňovaná štědrovečerní večeře. Mezi další vánoční zvyky dodržované v Česku respondenti řadí: pouštění lodiček (skořápek), rozkrajování jablek, házení střevícem, líbání se pod jmelím. K dalším tradicím respondenti řadí líbání se pod třešní (3), vyvěšování vlajky (3), pálení čarodějnic (3), Silvestr/ Nový rok (2), Matějská pouť (2).

Státní symbol

Škála	Pozorovaná četnost
Státní vlajka	119
Český lev (stříbrný dvouocasý lev)	81
Státní hymna	53
Státní znak (velký a malý státní znak)	25
Orlice	18
Korunovační klenoty	16
Národní strom – Lípa	14

Tabulka 10 – Státní symbol

Z výše uvedené tabulky č. 10 jasně vyplývá, že mezi nejznámější státní symbol patří státní vlajka. Jedná se o státní symbol, který dle našeho názoru vidáme nejčastěji. A to nejen při státních svátcích, ale také ve velkém množství v různých velikostech a formách během sportovních utkání a závodů. Mezi častokrát uváděný státní symbol řadí respondenti Českého lva. Tento lev jev však součástí velkého a malého státního znaku, nikoli jako samostatný symbol ČR. Se stejnou situací se střetáváme u zmiňované orlice. V tomto případě někteří respondenti uváděli i černou orlici jako znak pro Slezsko, stříbrno-šachovou orlice jako znak Moravy. Pro nás překvapivě v nízkém počtu byla uváděná státní hymna. Předpokládáme, že všichni respondenti by měli mít nejen povědomí o státní hymně, ale znát i její text. Mezi další odpovědi respondentů patří státní pečeť (3) a státní barva – trikolóra (2).

DVO 4: Jakým způsobem je u respondentů formováno jejich vlastenecké cítění?

Na tuto dílčí výzkumnou otázku jsme hledali odpovědi pomocí následujících položek v dotazníkovém šetření. V první řadě jsme se respondentů dotazovali, zda vůbec dávají svému okolí najevo svou národní příslušnost, vlastenecké cítění. Zajímali nás také způsob jejich projevu. Zde jsme si také položili další specifickou výzkumnou otázku. A to, zda **existuje rozdíl mezi věkem respondentů a jejich projevem k národní příslušnosti?** Získaná data jsme zpracovali do grafu č. 9 a následně jej popíšeme.

Položka č. 13 – Dáváš svému okolí najevo svou národní příslušnost?

Graf 9 – Dáváš svému okolí najevo svou národní příslušnost?

U položky č. 13 uvedlo 72 % respondentů, že nedávají svou národní příslušnost svému okolí najevo. Zbýlých 28 % dotazovaných se přiklání k odpovědi, že určitým způsobem projevují svou národní příslušnost na veřejnosti.

Mezi nejčastější způsoby projevu patří fandění a podpora českých sportovních týmů a jednotlivých sportovců. Nejvíce uváděným a oblíbeným sportem je lední hokej a fotbal. Dále respondenti uvádějí jako způsob projevu dodržování tradic a zvyků. A to zejména Vánoc a Velikonoc nebo také masopustu či folklóru. Podle některých žáků svou národní příslušnost dáváme najevo tím, že mluvíme mateřským jazykem (českým jazykem). U starších žáků se objevují také možnosti poslouchání českých zpěváků, písní, sledování českých youtuberů. Dle respondentů se národní příslušností projevujeme také v zahraničí, prostřednictvím spe-

cifického chování, názorů a přístupů k okolí. V neposlední řadě také ochranou vlasti či dodržováním prvorepublikových tradic. Tato odpověď nebyla více specifikována.

Žáci 9. tříd byli u této položky mnohem radikálnější. Z celkového počtu 164 respondentů bylo 80,5 % pro zápornou odpověď a pouhých 20,5 % se přiklápělo ke kladné odpovědi. U žáků 5. tříd nebyl takový výrazný rozdíl mezi odpověďmi (40 % - odpověď ano, 60 % odpověď ne).

Zajímalo nás, zda se potvrdí i následující stanovená hypotéza:

H3: Předpokládáme, že mezi věkem respondentů a jejich projevem k národní příslušnosti existuje rozdíl.

H₀: Mezi věkem respondentů a jejich projevem k národní příslušnosti neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A: Mezi věkem respondentů a jejich projevem k národní příslušnosti existuje statisticky významný rozdíl.

	ANO	NE	Σ
5. třída	50	76	126
9. třída	32	132	164
Σ	82	208	290

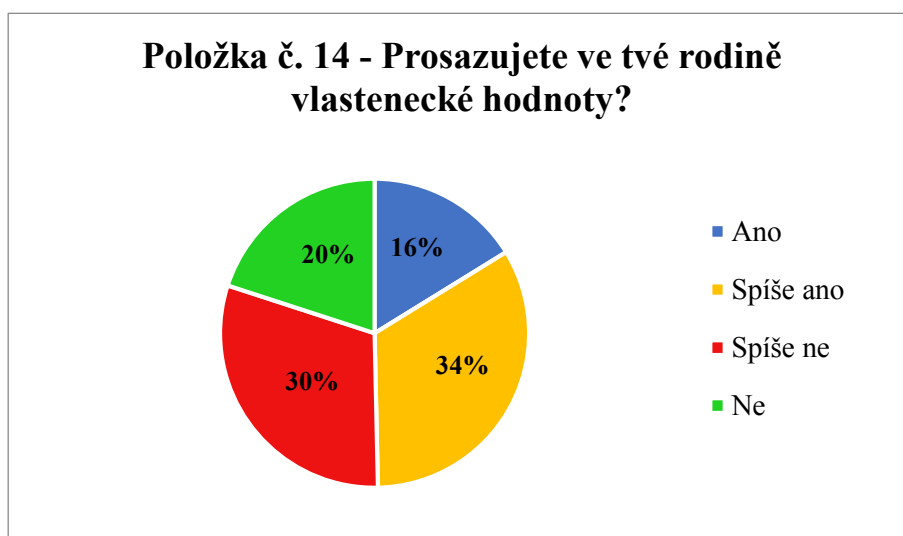
Tabulka 11 – Ověřování hypotézy H3

Na základě získaných dat jsme vypočítali testové kritérium $\chi^2 = 14,5$, které posuzujeme na hladině významnosti 0,05 při stupni volnosti 1 s tabelovanou hodnotou $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$.

Porovnání: $\chi^2 = 14,5 > \chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

Na základě výše uvedeného vztahu zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu, kdy mezi věkem respondentů a jejich projevem k národní příslušnosti existuje statisticky významný rozdíl.

V rámci získávání dat o formování národní příslušnosti a vlasteneckého cítění u účastníků výzkumů jsme se zaměřili také na prosazování vlasteneckých hodnot v rodinném prostředí. Respondentů jsme se tázali, zda prosazují ve své rodině vlastenecké hodnoty.

Položka č. 14 – Prosazujete ve své rodině vlastenecké hodnoty?

Graf 10 – Prosazujete ve své rodině vlastenecké hodnoty?

U této položky se odpovědi respondentů rozdělili přesně na dvě poloviny. Jedna část žáků se přiklonila ke kladným odpovědím. Z toho 16 % dotazovaných zvolilo možnost ano, jednalo se především o mladší žáky. Dalších 34 % určilo odpověď spíše ano. K záporným možnostem se poté přikláněla druhá polovina žáků, a to 30 % zvolilo možnost spíše ne a 20 % odpovědělo ne. Ze získaných dat můžeme říci, že starší žáci volili zápornější odpovědi častěji.

Zajímalo nás, jak se odpovědi respondentů změní, pokud se zeptáme přímo na dodržování tradičních českých zvyků. Z výzkumu vyplynulo, že u této položky se mnohem více respondentů přiklání ke kladným odpovědím. Přesně 47 % dotazovaných uvádí, že ve své rodině dodržují některé české zvyky a tradice. Dalších 26 % respondentů se přiklání k možnosti spíše ano. Možnost spíše ne zvolilo 17 % dotazovaných. A zbylých 10 % žáků tvrdí, že v rodině nedodržují žádné české zvyky a tradice. Získané data si nyní uvedeme v grafu.

Položka č. 15 – Dodržujete v rodině nějaké tradiční české zvyky?

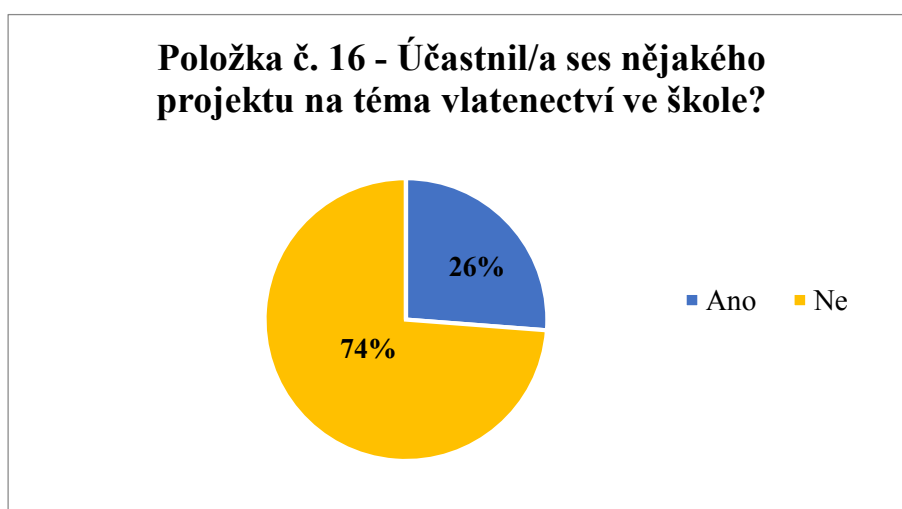
Graf 11 – Dodržujete v rodině nějaké tradiční české zvyky?

Součástí položky č. 15 byla podotázka týkající se vymezení tradic, které rodiny dodržují. Mezi nejčastější dodržované tradice a zvyky řadí respondenti Velikonoce a Vánoce. Do vánočních zvyků poté řadí: pečení cukroví, zdobení stromečku, zpívání koled, rozkrajování jablka, pouštění skořápkových lodiček, lití olova, štědrovečerní večeři s bramborovým salátem, rybí šupinu pod talířem nebo další prostřený talíř pro hosta. S vánočními svátky respondenti také spojují Mikuláše, Silvestr či Nový rok. Mezi velikonoční zvyky dle respondentů patří malování kraslic a pomlázka. Mezi odpověďmi žáků se také objevuje dodržování masopustu, 1. Máje a další státní svátky v některých případech spojené s vyvěšováním státní vlajky. Jeden z respondentů uvádí, že v rodině dodržují tradici přečíst alespoň jednu knihu měsíčně.

DVO 5: Která instituce ovlivňuje respondenty při utváření vlasteneckých hodnot?

Poslední částí výzkumu byly položky týkající se institucí, které ovlivňují respondenty při utváření vlasteneckých hodnot. Plynule navážeme na předešlé položky, které se už také dotýkaly jedné z institucí, a to rodiny. V předešlých otázkách jsme se zajímali především o způsoby projevu vlasteneckého cítění.

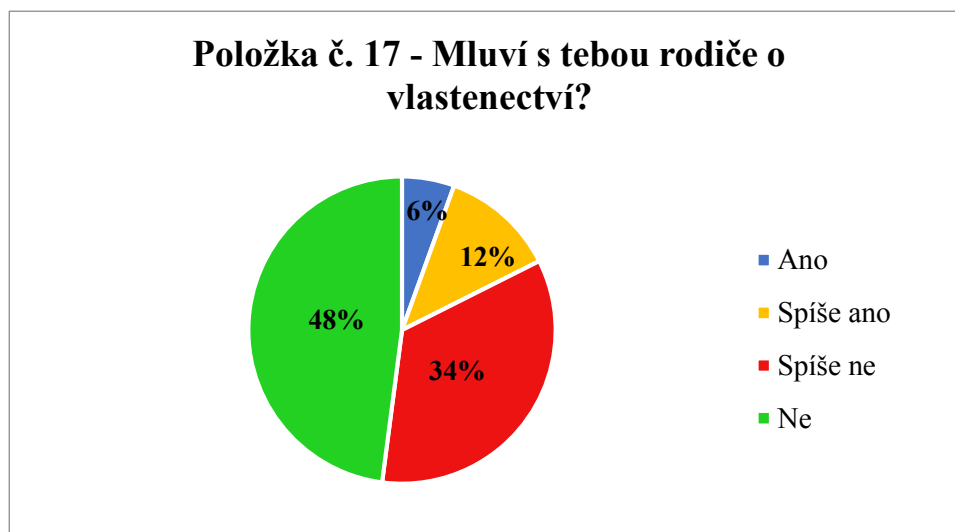
Prostřednictvím položky č. 16 se respondentů tázeme, zda se v rámci základní školy účastnili nějakého projektu vztahující se k vlastenectví, národu.

Položka č. 16 – Účastnil/a ses nějakého projektu na téma vlastenectví ve škole?

Graf 12 – Účastnil/a ses nějaké projektu na téma vlastenectví ve škole?

Z výše uvedeného grafu č. 12 nám vyplývá, že 74 % žáků se neúčastnilo žádného projektu na téma vlastenectví. Ostatních 26 % respondentů odpovědělo, že na základní škole pracovali na projektu k vlastenectví. Jednalo se o projekty vztahující se k významným českým osobnostem nebo projekty o České republice. Určitá část respondentů zmínila, že vypracovávali referáty na toto téma. Velmi nás překvapilo, že tak velká část žáků se nesetkala s žádným projektem. Otázkou zůstává, co si pod tímto termínem žáci představili. Myslíme si, že referáty v rámci předmětů vlastivěda, dějepis, občanská nauka jsou součástí většiny výuky na českých základních školách.

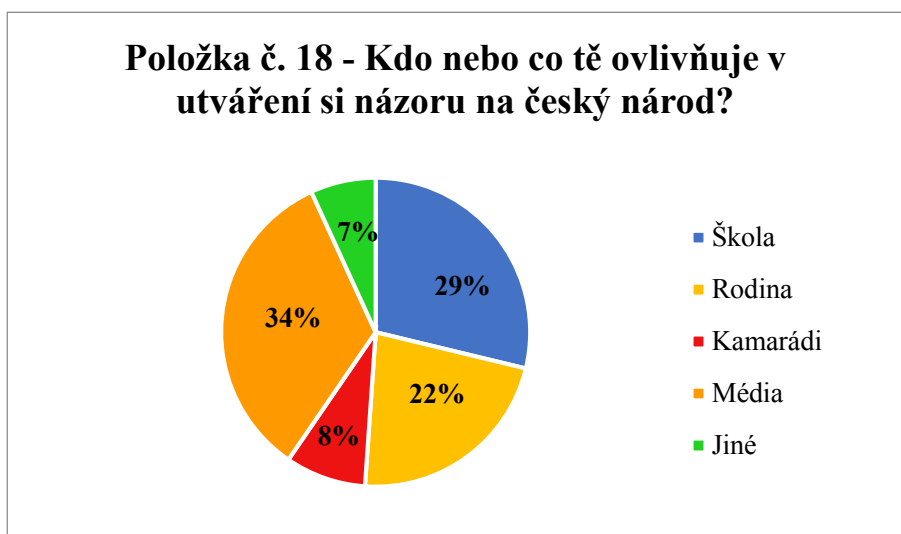
Další otázka se vztahuje k nejdůležitějším vychovatelům dítěte, a to rodičům. Dotazovaným jsme položili otázku, zda s nimi mluví rodiče o vlastenectví.

Položka č. 17 – Mluví s tebou rodiče o vlastenectví?

Graf 13 – Mluví s tebou rodiče o vlastenectví?

Z výše uvedeného grafu č. 13 můžeme vyčíst následující informace: 6 % respondentů uvedlo, že s nimi rodiče hovoří o vlastenectví. Dalších 12 % dotazovaných zvolilo možnost spíše ano. Ostatních 82 % žáků se přiklání k záporným možnostem, z toho 34 % uvádí možnost spíše ne. A 48 % respondentů uvedlo, že s nimi rodiče o vlastenectví vůbec nemluví. V rámci získaných dat nenacházíme výrazný rozdíl ani mezi odpověďmi dle věku respondentů. U obou skupin jasně převažují záporné možnosti.

Následující položkou jsme ve výzkumném šetření identifikovali kým nebo prostřednictvím čeho jsou respondenti ovlivňováni v rámci názoru na český národ. Jednalo se o polouzavřenou otázku s možností více odpovědí. Pozorovaná četnost se tedy v konečném výsledku zvýšila. Největší vliv na respondenty mají zejména media (internet, televize, časopisy). Tuto možnost zvolilo 34 % dotazovaných. Dalších 29 % žáků tvrdí, že jejich názor na vlastenectví je ovlivňován ve škole. 22 % respondentů poté ovlivňuje rodina. Nejméně žáků 8 % poté tvrdí, že na jejich názory působí kamarádi. Zbýlých 7 % respondentů uvedlo jinou odpověď. Mezi tyto odpovědi se řadí: nezáměr o vlastenectví, ovlivňuju se já sám, líbí se mi v ČR. Dále respondenti uváděli již zmíněné možnosti, a to internet, media, kamarády.

Položka č. 18 – Kdo nebo co tě ovlivňuje v utváření si názoru na český národ?

Graf 14 – Kdo nebo co tě ovlivňuje v utváření si názoru na český národ?

V neposlední řadě jsme zjišťovali, která instituce (škola, rodina) předává respondentům více informací o vlastenectví. Již z výše uvedené položky nám vyplývá, že škola ovlivňuje žáky v utváření jejich názoru na český národ více než rodina. Stejná data se nám promítly i v následující položce č. 19.

Položka č. 19 – Více informací o vlastenectví si získal?

Graf 15 – Více informací o vlastenectví si získal?

Z výše uvedeného grafu č. 15 jasně vyplývá, že převážná většina respondentů (73 %) se přiklání k výroku, že více informací o vlastenectví získali ve škole. Rodinu poté zvolilo

19 % dotazovaných. Otázka obsahovala ještě možnost jiné odpovědi. Tuto možnost zvolilo pouze 8 % respondentů, kteří nejčastěji uváděli, jako zdroj informací media. Což se opět potvrzuje v předešlé položce. Další dva respondenti uvedli, že informace o vlastenectví získávají ve skautu.

Zajímalo nás, zda se potvrdí následující stanovená hypotéza:

H1: Předpokládáme, že škola předává respondentům více informací o vlastenectví než rodina.

Z výše uvedených grafických znázornění je patrné, že škola respondenty ovlivňuje více než rodina. Nyní si získaná data statisticky ověříme.

Položka č. 19 – Více informací o vlastenectví si získal?

H₀: Mezi četnostmi odpovědí respondentů neexistují statisticky významné rozdíly.

H_A: Mezi četnostmi odpovědí respondentů existují statisticky významné rozdíly.

Škála	Pozorovaná četnost	Očekávaná četnost	χ^2
Rodina	55	96,7	17,98
Škola	212	96,7	137,48
Jinde	23	96,7	56,17
Σ	290	290	211,63

Tabulka 12 – Více informací o vlastenectví si získal?

$$\text{Porovnání: } \chi^2 = 211,63 > \chi^2_{0,05}(2) = 5,991$$

Na základě výše uvedeného vztahu zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu, kdy mezi četnostmi odpovědí respondentů existuje statisticky významný rozdíl.

Vyhodnocení věcných hypotéz

Pro lepší přehled jsme vytvořili tabulku, ve které znázorňujeme statistické vyhodnocení stanovených věcných hypotéz.

Hypotéza	Potvrzení
H1: Předpokládáme, že mezi pohlavím respondentů a jejich hrdostí na české občanství existuje souvislost.	Neexistují
H2: Předpokládáme, že mezi věkem respondentů a jejich vztahem k českému národu existuje souvislost.	Existují
H3: Předpokládáme, že mezi věkem respondentů a jejich projevem k národní příslušnosti existuje rozdíl.	Existují
H4: Předpokládáme, že škola ovlivňuje respondenty při utváření vlasteneckých hodnot více než rodina.	Existují

Tabulka 13 – Vyhodnocení věcných hypotéz

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že hypotéza č. 1 se nám nepotvrdila, což znamená, že mezi pohlavím respondentů a jejich hrdostí na české občanství neexistuje souvislost. Následující hypotézy H2, H3 a H4 se nám potvrdily. Z toho vyplývá, že mezi věkem respondentů a jejich vztahem k českému národu existuje souvislost. Dále, že mezi věkem respondentů a jejich projevem k národní příslušnosti existuje rozdíl. A v neposlední řadě přijímáme tvrzení, že škola ovlivňuje respondenty při utváření vlasteneckých hodnot více než rodina.

6 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

V této kapitole si shrneme výsledky empirického výzkumu, které jsme prováděli v praktické části této diplomové práce pomocí dotazníkového šetření. Hlavním výzkumným cílem bylo zjištění, jak se národní identita odráží ve výchově mladé generace. Na základě hlavního výzkumného cíle jsme si stanovili dílčí výzkumné cíle, které si nyní zodpovíme.

V prvním dílčím výzkumném cíli se zaměřujeme na zjištění, jaký je vztah respondentů k vlastenectví. Obecně je možno říci, že žáci zastávají převážně pozitivní vztah k českému národu. Více než polovina dotazovaných sama sebe považuje za vlastence. Z celkového počtu 19 % respondentů zastává neutrální pozici a zbylých 20 % se nepovažuje za vlastence. Ze získaných dat můžeme pozorovat, že čím jsou žáci starší, tím se jejich pozitivní vztah mění na neutrální. Starší respondenti nejsou v téhle oblasti tak rozhodní, jako mladší žáci. I co se týče, hrdosti na české občanství starší žáci volili více negativních odpovědí. Z velké většiny, ale dotazovaní uváděli, že jsou hrdí na skutečnost, že se narodili v České republice. Hrdost občanů na české občanství byla zjišťována i v rámci výzkumu CVVM 2001, který je představen v teoretické části naší diplomové práce. Zde nejvíce respondentů zastávalo tvrzení, že nejsou hrdí, ale ani se nestydí za svůj národ. Dále respondenti se přikláněli k pozitivním možnostem a jen malá část respondentů se stydí za svůj národ. V rámci našeho výzkumu získaná data vyšly obdobně. Pouze 10 % dotazovaných zastává negativní východisko spojené s hrdostí, na to že se narodili na území ČR. Tito respondenti poté uváděli, i z jakých důvodů nejsou hrdí na české občanství. Jednalo se především o špatnou politickou situaci státu, nevhodné chování společnosti a také stud za vlastní národ. U položky, zda chtějí respondenti i v dospělosti žít v České republice se více než polovina respondentů se přiklání k možnosti, že chce bydlet na území ČR i v budoucnu. U této položky se již ale objevuje více žáků, kteří volili neutrální odpověď a neví, zda v dospělosti chtějí žít v Česku. Pokud respondenti nechtějí žít v dospělosti v České republice, jejich důvody jsou spojeny s touhou žít v zahraničí, s poznáním jiných kultur. Dále se jedná o příčiny vázané na možnosti lepší práce a uplatnění, kvalitnějšího školství, vzdělání a získávání nových zkušeností. Závěrem tohoto dílčího cíle můžeme říci, že pozitivní vztah k vlastenectví se potvrdil i v další položce, prostřednictvím které jsme se respondentů dotazovali na jejich vztah k českému národu. I zde žáci volili kladné odpovědi. Jednoznačně kladnější vztah k českému národu zastávají mladší žáci.

V druhém dílčím výzkumném cíli se zaměřujeme na zmapování znaků, které podle respondentů určují příslušnost k českému národu. Nejčastějším a nejpodstatnějším aspektem, který se prolínal v několika položkách, je dle žáků narození se na území České republiky. Respondenti také nejčastěji uvádějí, že Čech je ten, kdo mluví českým jazykem, žije v ČR, má české občanství, je hrdý na českou vlast a je vlastencem. Získané data se nám shodují s odbornou literaturou, kdy se potvrzují tři nejčastější kritéria dle Holého (2010) při charakteristice Čecha. Mezi méně časté znaky respondenti poté volí dodržování českých tradic a zvyků. Oblíbené a dodržované tradice a zvyky si představíme v zodpovězení dalšího dílčího cíle. Dále se ve výsledcích objevuje dodržování zákonů platných v ČR nebo boj ve prospěch státu. Toto odhodlání bojovat za svou vlast v případě ohrožení, zmiňuje již v roce 1907 sociolog Emanuel Chalupný. Považujeme za úctyhodné, že tato výsada se projevuje i v dnešní společnosti u mladé generace. Velmi blízko mají žáci také ke sportu, který pokládají za významný znak spojující se s českým národem, a to především lední hokej. Typický Čech má dle dotazovaných fandit svému národu při sportovních utkáních a žákům není ani cizí heslo: „kdo neskáče, není Čech“. Tento slogan byl několikrát uváděn u různých položek v rámci dotazníku. Za nejznámějšího sportovce je respondenty považován Jaromír Jágr, který byl často zmiňován jako významná osobnost České republiky. Mezi další slavné sportovce se poté řadí Gabriela Koukalová, Petr Čech, Petra Kvitová, Aleš Valenta a z historie neopomenutelná Věra Čáslavská či Emil Zátopek. Většina respondentů vidí ČR jako sportovně založený národ. Vlachová (2015) poukazuje na skutečnost, že v současné době považujeme za zdroj národní hrdosti mimo jiné také právě sport. Z výzkumného šetření jsme získali i další data, které nám charakterizují Českou republiku. Z pozitivního hlediska žáci vidí ČR, jako malý demokratický národ, který má svou vlastní měnu. Jedná se také o stát, který neválčí a není ohrožen většími přírodními katastrofami. Další plus Česka je dle respondentů kvalitní průmysl a zemědělství. V negativním světle je zmiňována politická situace státu (spory mezi vládou, stud za prezidenta). Dotazovaní upozorňují na špatnou ekologickou situaci, kam řadí především špatné ovzduší, smog, černé skládky, netřídění odpadu apod. Průcha (2010) ve své publikaci předkládá výsledky empirického šetření Š. Tolkové z Ostravské univerzity. Ve výzkumu byly zjišťovány nejvíce osobité vlastnosti Čechů. Z uvedeného výzkumné šetření vyplynulo, že Češi mají smysl pro humor, jsou závistiví, vychytralí, podezíraví a alkoholici. Dále disponují podnikavostí, kulturností, schopností improvizovat. V rámci našeho empirického výzkumu jsme se zaměřili na zmapování pozitivních a negativních vlastností Čechů. V určitých položkách se získaná

data shodují z výše uvedeným výzkumem. Dle respondentů mezi nejčastější pozitivní vlastnosti patří: pracovitost, vzdělanost, laskavost, vtipnost/humornost, hrdost, přátelskost. U negativních vlastností žáci uvádějí: alkoholismus, zlodějství, závistivost, rasismus, bezohlednost, vulgarismus a kuřáctví.

V třetím výzkumném cíli se zaměřujeme na význam termínu vlastenectví. Zde se opět prolíná již zmíněný názor respondentů, a to především vztah k zemi, ve které se narodili. Žáci, ale neopomíjeli ani možnosti spojené s úctou k historii, k předkům a k významným osobnostem. Mezi nejvýznamnější osobnosti České republiky ze současnosti dotazovaní zmiňují: zpěváka Karla Gotta, prezidenta Miloše Zemana, Jaromíra Jágra a další sportovce, které jsme již zmínili. Pokud se podíváme do historie, zde respondenti uváděli: panovníka Karla IV, bývalé prezidenty Václava Havla a Tomáše Gariigue Masaryka, učitele Jana Amose Komenského, spisovatele Boženu Němcovou či bratry Čapkovi. Další část respondentů spojuje vymezení pojmu vlastenectví s dodržováním tradic, zvyků a kultury. Ze získaných dat vyplynulo, že mezi nejtypičtější zvyky a tradice dotazovaní řadí: Vánoce a Velikonoce, Památku zesnulých, Vítání jara (vynášení Moreny), Masopust, Folklór, Státní svátky a v neposlední řadě také pití piva. Dle respondentů je pití piva pro Čechy charakteristické z více stran např. jako typická vlastnost pro Čechy. Ze získaných dat můžeme také připomenout typické památky, jedná se především o Karlův most, Staroměstský orloj, Pražský hrad, Chrám sv. Víta či Karlštejn. Respondenti uváděli zejména památky spojené s hlavním městem. V neposlední řadě jsme se zaměřili na vymezení státních symbolů, dle RVP pro základní vzdělávání. Ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět v tematickém okruhu *Místo, kde žijeme* je uvedeno, že žáci jsou schopni orientovat se v základech státního zřízení a politického systému ČR, ve státní správě a samosprávě a poznají státní symboly České republiky. Překvapilo nás, že se našli i takoví respondenti, kteří neuvedli ani jeden státní symbol. Otázkou zůstává, do jaké míry žáci ovládají znalost a složení státních symbolů. Ve velkém množství byl uváděn jako státní symbol Český lev, ale však samostatně nikoliv jako součást velkého či malého státního znaku. Opomíjená byla také státní hymna. Mezi nejznámější symbol patří státní vlajka.

Ve čtvrtém dílčím výzkumném cíli si vymezíme, jakým způsobem je u respondentů formováno jejich vlastenecké cítění. I když z výsledku výzkumu vyplývá, že žáci zastávají celkově kladný vztah k českému národu, svou národní příslušnost dává najevo jen 28 % dotazovaných. Mezi nejčastější způsoby projevu patří podpora a fandění českým sportovním týmům a jednotlivým sportovcům. Opět se dostáváme ke sportu, kdy se znovu potvr-

zuje výrok, že český národ je sportovně založený a sport je možné považovat za projev určité národní hrdosti. Dále svou národní příslušnost žáci projevují prostřednictvím různých tradic a zvyků. Žáci zejména dodržují Vánoce a Velikonoce anebo masopust ten můžeme taktéž spojit s velikonočními svátky. V neposlední řadě se jedná o tradice vázané na folklór a také jeho zachování. Dle názorů respondentů mateřský jazyk lze považovat za jednu z možností projevu národní příslušnosti. Určitý projev k národní příslušnosti žáci spojují s podporou českých zpěváků, s poslechem jejich písní či sledování českých youtuberů. Ze získaných dat vyplývá, že dle názoru respondentů dáváme najevo svou národní příslušnost i v zahraničí, a to svým specifickým chováním, názorem a přístupem k okolí. S českými turisty se pojí spousta předsudků např. „ponožky v sandálech“ (respondenti toto spojení také uváděli jako typický znak pro Čecha nebo jeho negativní vlastnost). Dovolujeme si říci, že mladá generace se snaží oprostít od podobných předsudků a celkově se za tyto znaky spojené s českým národem stydí. Můžeme říci, že mladší žáci dávají svou národní příslušnost najevo více než starší žáci. Jak již bylo zmíněno v teoretické části této diplomové práce, za nejdůležitější instituci, která od narození formuje to, kdo jsme a proč jsme, je považována rodina. Česká rodina podle Možného (2002) v posledních několika desetiletích prošla výraznou změnou a proto nás v rámci výzkumu zajímalo, zda se v současné moderní rodině prosazují vlastenecké hodnoty a jestli rodiny dodržují nějaké tradice a zvyky. Vedou rodiče své děti k zachovávání české kultury? Na tuto otázku přinášíme neutrální odpověď. V rámci výzkumu se nám respondenti rozdělili přesně na dvě poloviny. Jedna část se přiklání k prosazování vlasteneckých hodnot ve své rodině, druhá nikoli. Z empirického šetření víme, že starší žáci volili zápornější odpovědi častěji. Pokud se, ale zaměříme na samotné dodržování tradic tak se nám zde objevují převážně kladné odpovědi. Můžeme říci, že tradice se v současných českých rodinách většinou dodržují. Jedná se zejména, jak již bylo několikrát zmíněno o Vánoce a Velikonoce. Do vánočních zvyků respondenti řadí: pečení cukroví, zdobení vánočního stromečku, lití olova, štědrovečerní večeři. Mezi velikonoční zvyky patří nejčastěji malování kraslic a pletení pomlázky. Považujeme za velmi přínosné, že jsou děti i v současnosti vedeny alespoň k některým českým tradicím a zvykům. Jak již bylo zmíněno, tradice podporují mezigenerační kontakt, vedou k úctě minulým generacím a také směřují ke společenskému kontaktu.

V závěrečném pátém dílčím výzkumném cíli si shrneme instituce, které ovlivňují respondenty při utváření vlasteneckých hodnot. Z empirického šetření vyplývá, že na žáky mají největší vliv média, a to zejména internet. V současné moderní společnosti nás tato

skutečnost nemůže nijak zaskočit, děti každodenně přicházejí do styku s médii, která chrlí informace, jak na běžícím páse. Hlavně v západních společnostech se média a každodennost staly neoddelitelnými složkami. Média nejsou jen zdrojem zábavy a poučení, ale také se výraznou měrou podílí na tvorbě veřejného mínění, životních postojů i životního stylu. Z teoretického hlediska je rodina považována za hlavní instituci, které ovlivňuje výchovu dítěte. Dle Čapka (2013) jsou rodiče primárními vychovateli, kteří mají největší vliv na výchovu a vývoj svých dětí, taktéž za ně nesou zodpovědnost. V rámci našeho výzkumu jsme ale zjistili, že respondenti jsou v oblasti vlastenectví a národní identity rodiči ovlivňováni jen sporadicky. Většina respondentů uvádí, že s nimi rodiče o vlastenectví vůbec nemluví. Dále jsme také zjistili, že více informací o vlastenectví žáků předává zejména škola nikoliv rodina. Škola je hned po médiích nejdůležitější instituce, která ovlivňuje respondenty při utváření si názoru na český národ. Poslední položkou, kterou bychom chtěli zmínit je, že i když škola ovlivňuje respondenty a předává jim více informací, než rodina většina žáků se neúčastnila žádného projektu na téma vlastenectví. Tato skutečnost nás velmi překvapila. Předpokládáme, že během povinné školní docházky by se měli, respondenti střetnout s prací, která je spojená s tímto tématem.

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

V této kapitole uvádíme několik doporučení, která se nám jeví, na základě zjištěných dat jako přínosná. V první řadě se zaměříme na skutečnost, že největší vliv na žáky v utváření si názoru na český národ mají média, a to zejména internet. V současné době si většina společnosti nedovede život bez médií prakticky představit. O jejich obrovském vlivu na člověka a společnost není pochyb. Nepopíráme, že mediální a informační společnost má na děti i pozitivní vliv. Důležitým faktem ale je, že k potřebám člověka neodmyslitelně patří, aby se mu dostávala pozornost. A tu nejvíce vyžadují právě děti a mladiství. Jak jsme již zmínili v úvodu naší práce, v současné moderní společnosti se ve velké míře objevuje fenomén individualismu. Na tuto skutečnost může mít také vliv fakt, že nynější generaci není věnováno příliš mnoho času a s tím také souvisí, objevení nedostatků ve výchově. Kraus (2008) řadí mezi znaky současné rodiny mimo jiné taky dezintegraci a přetížení rodiny. Dezintegrace rodiny je ovlivněna internetem a elektronickou komunikací. Jedná se tedy o změnu charakteru vzájemného soužití a interakce. S tímž bezpochybně souvisí přetížení rodiny, a to zejména v nadměrném zatížení rodičů pracovními aktivitami, dominance dvoukariérového způsobu života, narůstání tlaku na urychlený návrat matek z rodičovské dovolené. Dále rodina přestává být emocionálně vyváženým prostředím. Média o dětskou pozornost doslova soutěží a nabízí dětem obrovský příliv informací, ale často bez vymezení dobrého a zlého. Především pak mladší děti nejsou schopné tyto informace rozumově a ani emocionálně adekvátně zpracovat. Proto si myslíme, že nejúčinnější obranou před negativními vlivy médií a nejen tedy internetu je komunikace s dítětem ze strany rodičů. Získat zpětnou vazbu od dítěte na informace, které si přečetlo či vidělo. Je nutné přizpůsobit formu zpětné vazby věku dítěti. U mladších dětí je možné využít např. malování toho, co se dozvěděly, co viděly, co se jim líbilo či nelíbilo. U starších dětí se poté jedná spíše o komunikaci zaměřenou na rozbor získaných informací a o rozdíl mezi realitou a virtuálním světem. Rozvoj zdravé osobnosti člověka je možný pouze na základě vnímání druhými lidmi a verbální či neverbální zpětné vazbě. Je velmi důležité, aby dítě prožívalo reálný svět, nikoliv aby se stalo součástí virtuálního života na internetu. Pro naše téma je přínosné zejména objasnění různých hoaxů např. hrozby válečných konfliktů, informace o politické situaci státu, bludné informace o hlavách státu, předsudky vůči menším a jiné. Dovolujeme si říci, že stěžejním aktérem v této problematice mají být rodiče. Neopomenutelný vliv na dítě má ale i další instituce, a tou je škola. Ta by se měla zaměřovat především na rozvoj mediální gramotnosti, která je u dětí utvářena prostřednictvím mediální výchovy. **Mediální**

výchova je jedním z průřezových témat rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, její konkrétní zařazení do výuky je však v kompetenci jednotlivých škol. Otázkou je, zda jsou na její realizaci učitelé dostatečně připraveni a dovedou ji efektivně začlenit do výuky. Tuto výchovu by pedagogové neměli zanedbávat a měla by jí být věnována, čím dal větší pozornost.

Z našeho výzkumu dále vyplývá, že přestože respondenti uvedli jako největší zdroj informací o vlastenectví školu, většina z nich se nesetkala v rámci vzdělávání s žádným projektem na toto téma. Dovolujeme si říci, že v této oblasti zastává své významné místo **projektová výchova**. Předmět vlastivěda na prvním stupni základní školy a poté předmět výchova k občanství a dějepis na druhém stupni základní školy jsou vhodné pro tvorbu různých forem projektů, v rámci kterých si děti zpracované vědomosti mohou lépe zapamatovat. Při tvorbě projektů děti mohou využít různé způsoby práce např. slohové či výtvarné techniky. Dle našeho názoru by měla být tvorba projektů přirozenou součástí všech rámcových vzdělávacích programů. Níže uvádíme přehlednou tabulku s doporučením konkrétních témat, které mohou být součástí výuky.

1. stupeň základní školy	2. stupeň základní školy
Témata	Témata
<ul style="list-style-type: none"> • Moje obec/město (místo kde žiju) 	<ul style="list-style-type: none"> • Významné osobnosti v ČR
<ul style="list-style-type: none"> • Významné osobnosti a rodáci dané obce /města 	<ul style="list-style-type: none"> • Naši prezidenti
<ul style="list-style-type: none"> • Historický vývoj obce/města a kulturní památky 	<ul style="list-style-type: none"> • Významné historické události
<ul style="list-style-type: none"> • Pověsti spjaté s konkrétním místem v obci /městě 	<ul style="list-style-type: none"> • Státní svátky

Tabulka 14 – Témata pro projektovou výchovu

Navrhujeme na prvním stupni základní školy projekty spojené se vzdělávací oblastí Člověk a jeho svět v tematickém okruhu Místo, kde žijeme nebo také Lidé a čas. Výše uvedená témata by napomohly žákům k poznání jejich bydliště. Dále by projekty mohly nabírat na své obtížnosti a vztahovat se např. už jen ke konkrétní významné osobnosti (zpracování podrobného životopisu), historické události, ke konkrétním státním svátkům. Troufáme si říci, že dnešní mladá generace vidí státní svátek jako den volna nikoliv jako vzpomínku na významnou událost. Také projekty zaměřené na státní symboly by mohly napomoci žákům

v vytvoření si uceleného přehledu o konkrétních symbolech a z jakých částí jsou jednotlivé symboly složeny.

Za velmi přínosné považujeme do těchto projektů zapojit i rodiče. V rámci spousty škol existují rodičovská sdružení, která se školou spolupracují při konání různých akcí. Dovolujeme si říci, že v současné době by svou významnou roli mohly hrát také projekty zaměřené na obnovu regionální řemesel či tradic. Tyto informace je možné předávat formou různých seminářů, workshopů, přednášek či exkurzí. Jak jsme již zmínili v teoretické části, tradice představují nejen součást národního kulturního dědictví, ale také vedou současnou generaci k úctě generacím předchozím a podporují mezigenerační kontakt. Zde právě spatřujeme příležitost zapojit do těchto projektů starší zkušenou generaci, které se těmto řemeslům či tradicím věnuje.

V neposlední řadě se zaměříme na oblast volného času ve spojitosti s vlasteneckou výchovou. Empirického šetření se účastnili dva respondenti, kteří uvedli, že informace o vlastenectví získávají ve skautu. Tato odpověď nás velmi zaujala a přivedla na myšlenku tykající se podpory a osvěty těchto volnočasových organizací. Pokud se tedy zaměříme na samotnou organizaci Skautu, jedná se o organizaci, ve které její členové sdílejí podobné hodnoty a vytvářejí přátelská společenství. Snaží se své svěřence vést k aktivnímu životu, najít své místo ve světě, rozvíjí nejen sebe, ale i své okolí. Existuje zjištění, že počet skautů a skautek v Česku za poslední 11 let vzrostl o 40 procent. I přesto si myslíme, že podpora těchto organizací je důležitá. Propagaci těchto volnočasových organizací doporučujeme prostřednictvím reklamních plakátů či letáků umístěných na základních školách, vrstevnických přednášek např. v rámci školních družin, návštěv ukázkových setkání apod. V rámci podpory bychom navrhli i další instituci, kterou je obec.

V rámci podpory volnočasových aktivit nelze opomenout další významnou instituci, kterou je obec. Pomoc ze strany obce může být např. finanční nebo se může také jednat o poskytnutí prostoru pro organizace (klubovny, pozemky pro tábořiště apod.). Samozřejmě skaut není jediná volnočasová organizace, které se v tomto směru věnuje dětem a mládeži. Myslíme si, že podpora jakékoliv menší organizace či klubovny je vždy správnou investicí. Dále vidíme obce jako hlavního činitele při organizování různých obecních akcí – např. u příležitosti významných dnů, státní svátků (Den žen, Den matek, oslavy vzniku obce či sdružení fungující v obci) a také organizování tradic a obyčejů, které se vážou k historii země a jednotlivých krajů (Masopust, Hody).

ZÁVĚR

Diplomová práce byla zaměřena na problematiku výchovy mladé generace k české národní identitě. Hlavním cílem práce bylo zjistit, jak se národní identita odráží ve výchově mladé generace. Osloveni byli žáci 5. a 9. tříd základních škol a data byla získávána pomocí dotazníkového šetření. Při zpracování práce jsme se snažili propojit teoretickou a praktickou část a poskytnout co největší souvislosti.

Teoretická část diplomové práce je konstruována tak, aby nastínila základní informace o problematice a posloužila jako podklad pro vytvoření empirické části práce. Konkrétně jsme se věnovali pojmu národ z pohledu různých odborníků a termínu stát, který s národem úzce souvisí. V rámci této kapitoly jsme se dále zabývali pojmy, jako je národní charakter, národní povaha, národní hrdost nebo také české kultuře, národním tradicím a státním symbolům. Tyto koncepce jsme stručně popisovali a v empirickém šetření s nimi nadále pracovali. V druhé kapitole jsme se věnovali charakteristice celkové identity člověka, jako souhrnu několika složek, které komplexně působí na jednotlivé postoje jedince k životu. Dále jsme nahlíželi na českou národní identitu a její vývoj. V této kapitole jsme si představili i některé již provedené výzkumu z oblasti národní identity, ze kterých jsme částečně vycházeli v námi provedeném výzkumném šetření. Poslední kapitola byla věnována výchově k vlastenectvím, a to zejména rozboru rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. V rámci analýzy RVP jsme se zabírali hlavně úseky, které se týkají vlastenectví.

Z výsledků výzkumného šetření vyplynulo, že respondenti jsou vedeni k utváření pozitivního vztahu k českému národu. Většina dotazovaných se považuje za vlastence a velké množství respondentů k českému národu zastává pocit hrdosti. Za nejčastější zdroj národní hrdosti můžeme považovat sport. Nejpodstatnějším a mnohokrát uváděným znakem národní příslušnosti je dle žáků narození se na území České republiky. Dle respondentů je Česká republika malý demokratický stát s vlastní měnou a bez válečných konfliktů, ale však se špatnou politickou a ekologickou situací. Čecha poté vidí jako osobu, která je pracovitá, vzdělaná, vtipná, laskavá a přátelská. Projevuje se i svými negativními vlastnostmi, mezi které patří alkoholismus, kuřáctví, zlodějství, rasismus, závistivost či bezohlednost. Dále z výzkumu vychází, že termín vlastenectví dle respondentů nejvíce vystihuje vztah k zemi, ve které jsme se narodili. Žáci také neopomíjeli vztah spojený s úctou k historii, k předkům a k významným osobnostem. Za nejtypičtější osobnost České republiky žáci označili Karla

IV a za památku byl poté zvolen Karlům most. Zde si můžeme povšimnout určité souvislosti. I přes pozitivní vztah respondentů k českému národu a k vlastenectví, žáci z velké části nedávávají svou národní příslušnost svému okolí najevo. I když rodiče považujeme za hlavní aktéry výchovy, z realizovaného výzkumu vyplynulo, že rodiče ovlivňují respondenty v rámci výchovy k národní identitě jen sporadicky. Zjistili jsme, že v současných českých rodinách rodiče nemluví s dětmi o fenoménu vlastenectví. Vlastenecké hodnoty se v rodinách poté prosazují u poloviny respondentů. O něco kladnější vztah mají pak české rodiny k dodržování tradičních českých zvyků. Mnohem významnější vliv na respondenty má poté škola. Škola je hned druhá instituce, která nejčastěji ovlivňuje respondenty při utváření vlasteneckých hodnot. Respondenti označili školu jako největší zdroj informací o vlastenectví. Ze získaných dat vyplynulo, že respondenty při utváření si vlasteneckých hodnot ovlivňují média, a to zejména internet.

V doporučení pro praxi jsme se tedy zaměřili na zmírnění negativních vlivů médií zejména ze strany rodičů. Zdůrazňujeme v první řadě jako nejdůležitější faktor komunikaci a získávání zpětné vazby od dítěte na informace, které převzalo z médií. Dále také vyzdvihujeme důležitost mediální výchovy a utváření mediální gramotnosti, která je v současné moderní společnosti nepostradatelná. Další doporučení se dotýká už samotné instituce základní školy, kde se zaměřujeme na projekty, které by se pojily na téma vlastenectví a byly by propojeny s jednotlivými tematickými okruhy a předměty, které jsou spojené s touto oblastí. Neopomíjíme ani besedy či workshopy vztahující se k obnově regionálních řemesel či tradicí za přítomnosti zkušených a vyučených odborníků v tomto odvětví. V neposlední řadě upozorňujeme na potřebu podpory volnočasových organizací, které u dětí a mladistvých napomáhají k utváření hodnot (nejen vlasteneckých) a společenských kontaktů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

[1] ALLPORT, Gordon Willard, 2004. *O povaze předsudků*. Praha: Prostor. Obzor. ISBN 80-7260-125-3.

[2] CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ. SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR. *Česká národní identita*. www.soc.cas.cz [online]. [cit. 2016 – 11- 01]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a2922/f3/100191s_OV30310A.pdf

[3] ČÁBALOVÁ, Dagmar, 2011. *Pedagogika*. Praha: Grada. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2993-0.

[4] ČAPEK, Robert, 2013. *Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4640-1

[5] ČESKÁ KULTURA. *Česká kultura s. o.* www.ceskakultura - os.cz [online]. © 2014 [cit. 2016 – 11- 25]. Dostupné z: <http://www.ceskakultura-os.cz/>

[6] *Česká vize: hledání identity 21. Století*. 2009. Brno: Dialog centrum. ISBN 978-80-254-9835-4.

[7] DRAPELA, Victor J., 2011. *Přehled teorií osobnosti*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0040-6.

[8] ERIKSEN, Thomas Hylland, 2007. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7254-925-2.

- [9] ERIKSEN, Thomas Hylland, 2012. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studijní texty. ISBN 978-80-7419-053-7.
- [10] GELLNER, Ernest André, 1993. *Národy a nacionalismus*. Praha: Josef Hříbal. ISBN 809013811X.
- [11] GELLNER, Ernest André, 2003. *Nacionalismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 8073250233.
- [12] HEJNAL, Ondřej, 2012. *Nacionalismus, Multikulturalismus, Sociálně vyloučení a „Sociálně nepřizpůsobiví“*. Antropowebzin, č. 2/2012. ISSN 1801 -8807.
- [13] HOLÝ, Ladislav, 2010. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství. Studie. ISBN 978-80-7419-018-6.
- [14] HRDÁ, Martina a Radim ŠÍP, 2011. *Identita v sociálně pedagogickém výzkumu: pole napětí, změn a začlenění*. Brno: Masarykova univerzita. Sociálně pedagogický výzkum. ISBN 978-80-210-5761-6.
- [15] HROCH, Miroslav, 2009. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studijní texty. ISBN 978-80-7419-010-0.
- [16] CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.

[17] JANÍKOVÁ, Marcela, 2009. *Základy školní pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-183-6.

[18] JŮVA, Vladimír, 2001. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-95-8.

[19] KLICPEROVÁ-BAKER, Martina, 2007. *Demokratická kultura v České republice: občanská kultura, étos a vlastenectví ze srovnávacího pohledu*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1433-7.

[20] KOUKOLÍK, František, 2016. *Češi: proč jsme kdo jsme - a jak dál?*. Praha: Galén. Makropulos. ISBN 978-80-7492-234-3.

[21] KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.

[23] KUČERA, Rudolf, 2012. *Identity v českých zemích 19. a 20. století: hledání a proměny*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR. ISBN 978-80-86495-98-9.

[24] LYONS, Pat a Rita KINDLEROVÁ, 2015. *47 odstínů české společnosti*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. ISBN 978-80-7330-280-1.

[25] MACEK, Petr a Vladimír SMÉKAL, 2002. *Utváření a vývoj osobnosti: psychologické, sociální a pedagogické aspekty*. Brno: Barrister & Principal. Psychologie. ISBN 8085947838.

[26] MALINA Jaroslav a Ivo Budil, 2012. *Encyklopedie Antropologie*. Brno Cern.

[27] MAŇÁK, Josef, Tomáš JANÍK a Vlastimil ŠVEC, 2008. *Kurikulum v současné škole*. Brno: Paido. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 978-80-7315-175-1.

[28] MAŘÍKOVÁ, Hana, 1996. *Velký sociologický slovník: P-Z*. Díl 2. Praha: Karolinum. ISBN 8071843113.

[29] MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT, 2014. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2689-5.

[30] MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. www.msmt.cz [online]. © 2013- 2016 [cit. 2016 – 11 - 25]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/ucebni-dokumenty>

[31] MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Státní symboly ČR*. www.mvcr.cz [online]. © 2017 [cit. 2017 – 01 - 22]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/statni-symboly-ceske-republiky.aspx>

[32] MOŽNÝ, Ivo, 2002. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha: Portál. ISBN 8071786241.

[33] MUSIL, Jan, 2015. *Národ a Evropa v českém myšlení*. Ústí n. Labem: Filozofická fakulta Univerzity J.E. Purkyně v Ústí n. Labem. Acta Universitatis Purkynianae, Facultatis Philosophicae. Studia philosophica. ISBN 978-80-7414-960-3.

[34] NÁRDONÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (platný od 1. 9. 2016)*. www.nuv.cz [online]. © 2011- 2016 [cit. 2016 – 12 - 03]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf

[35] PEKAŘ, Josef, 2013. *O smyslu českých dějin*. Voznice: Leda. ISBN 978-80-7335-231-8.

[36] PROKEŠOVÁ, Miriam, 2013. *Vychovávám, vychováváš, vychováváme (dobře)?*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě. ISBN 978-80-7464-392-7.

[37] PRŮCHA, Jan, 2010. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. Praha: Portál. Psychologie. ISBN 978-80-7367-709-1.

[38] PRŮCHA, Jan, 2011. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-502-2.

[39] PRŮCHA, Jan, 2015. *Česká vzdělanost: multidiscipinární pohled na fenomén národní kultury*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-675-4.

[40] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2013. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.

[41] SMITH, Anthony David, 1991. *National Identity*. Originally Publisher: London; New York: Penguin Books. ISBN 0-87417-203-9. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=bEAJbHBIXR8C&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

[42] VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál. ISBN 8071783080.

[43] VLACHOVÁ, Klára, 2015. *Národní identity a identifikace: Česká republika – Visegrádská čtyřka - Evropská unie*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR. ISBN 9788073302856.

[44] VONDRUŠKOVÁ, Alena, 2004. *České zvyky a obyčeje*. Praha: Albatros. ISBN 8000013568.

[45] VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK, 2008. *Sociální psychologie*. 2. Praha: Grada, Psyché. ISBN 978-80-247-1428-8.

[46] ZORMANOVÁ, Lucie, 2014. *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Praha: Grada. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4590-9.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Apod.	A podobně.
Atd.	A tak dále.
ČR	Česká republika.
EU	Evropská unie.
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
Např.	Například.
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Severoatlantická aliance)
RVP	Rámcový vzdělávací program
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
ŠVP	Školní vzdělávací program.
Tzv.	Takzvané.
ZŠ	Základní škola.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Graf 1 – Diferenciace dle pohlaví.....	45
Graf 2 – Diferenciace dle věku	46
Graf 3 – Hrdost respondentů na narození v České republice	47
Graf 4 – Chtěl/a bys i v dospělosti žít v České republice?	49
Graf 5 – Považuješ se za vlastence?	50
Graf 6 – Jaký je tvůj vztah k českému národu?	51
Graf 7 – Dle tvého názoru musí Čech:	54
Graf 8 – Co si představuješ pod pojmem vlastenectví?	58
Graf 9 – Dáváš svému okolí najevo svou národní příslušnost?	62
Graf 10 – Prosazujete ve tvé rodině vlastenecké hodnoty?	64
Graf 11 – Dodržujete v rodině nějaké tradiční české zvyky?	65
Graf 12 – Účastnil/a ses nějaké projektu na téma vlastenectví ve škole?.....	66
Graf 13 – Mluví s tebou rodiče o vlastenectví?	67
Graf 14 – Kdo nebo co tě ovlivňuje v utváření si názoru na český národ?	68
Graf 15 – Více informací o vlastenectví si získal?	68

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 – Ověřování hypotézy H1	48
Tabulka 2 – Považuješ se za vlastence?	49
Tabulka 3 – Ověřování hypotézy H2	52
Tabulka 4 – Čech je ten, kdo:	53
Tabulka 5 – Pozitivní vlastnosti Čechů	55
Tabulka 6 – Negativní vlastnosti Čechů	57
Tabulka 7 – Typické památky	59
Tabulka 8 – Typické osobnosti	59
Tabulka 9 – Typické zvyky/ tradice	60
Tabulka 10 – Státní symbol	61
Tabulka 11 – Ověřování hypotézy H3	63
Tabulka 12 – Více informací o vlastenectví si získal?	69
Tabulka 13 – Vyhodnocení věcných hypotéz	70
Tabulka 14 – Témata pro projektovou výchovu	77

SEZNAM PŘÍLOH

PI: DOTAZNÍK

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážení žáci,

jsem studentka Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, oboru Sociální pedagogika. V rámci své diplomové práce se na Vás obracím s žádostí o vyplnění mého dotazníku, který se týká **oblasti vlastenectví a národní identity**. Dotazník je zcela anonymní a nebude spojován s Vaším jménem či školou, na kterou docházíte. Neexistují dobré či špatné odpovědi, každá odpověď je správná. Vaše odpovědi jsou pro nás velmi přínosné a využijeme je pouze pro náš výzkum, proto prosím vybírejte podle skutečnosti.

Předem Vám děkuji za vyplnění a vrácení dotazníku.

---

1) Jsi:

- a) Dívka
- b) Chlapec

2) Navštěvuješ:

- a) 5. ročník
- b) 9. ročník

3) Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice? (zvol jednu odpověď)

- a) Ano
- b) Spíš ano
- c) Nevím
- d) Spíše ne
- e) Ne

Pokud si u otázky č. 3 zvolil/a odpověď d) spíše ne nebo e) ne uveď důvod:

.....

4) Chtěl bys i v dospělosti žít v České republice? (zvol jednu odpověď)

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Nevím
- d) Spíše ne
- e) Ne

Pokud si u otázky č. 4 zvolil/a odpověď d) spíše ne nebo e) ne uveď důvod:

.....

5) Považuješ se za vlastence? (zvol jednu odpověď)

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Nevím
- d) Spíše ne
- e) Ne

6) Jaký je tvůj vztah k českému národu? (zvol jednu odpověď)

- a) Velmi pozitivní
- b) Pozitivní
- c) Neutrální
- d) Negativní
- e) Velmi negativní

7) Čech je ten, kdo (dopíš)

.....

.....

.....

8) Dle tvého názoru musí Čech: (můžeš zvolit více odpovědí)

- a) Narodit se na území České republiky
- b) Mít za rodiče Čechy
- c) Bydlet na území České republiky
- d) Mluvit českým jazykem

9) Co si představuješ pod pojmem vlastenectví? (můžeš zvolit více odpovědí)

- a) Vztah k zemi, kde ses narodil
- b) Vyjádření úcty k historii, k předkům, k významným osobnostem
- c) Dodržování tradic, zvyků, kultury
- d) Jiné .....

10) Uved' pozitivní (kladné) vlastnosti Čechů? (alespoň 2 a více)

.....

.....

11) Uved' negativní (záporné) vlastnosti Čechů? (alespoň 2 a více)

.....

.....

12) Co je typické pro Českou republiku: (doplň ke každému pojmu)

- Památka.....
- Osobnost.....
- Zvyk/tradici.....
- Státní symbol.....

13) Dáváš svému okolí najevo svou národní příslušnost (vlastenecké cítění)?

- a) Ano
- b) Ne

Pokud ano, uveď jakým způsobem .....

.....

14) Prosazujete ve tvé rodině vlastenecké hodnoty? (zvol jednu odpověď)

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

15) Dodržujete v rodině nějaké tradiční české zvyky? (zvol jednu odpověď)

- a) Ano
- b) Spíš ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

Pokud ano, uveď jaké.....

.....

16) Účastnil/a ses nějakého projektu na téma vlastenectví ve škole?

- a) Ano
- b) Ne

17) Mluví s tebou rodiče o vlastenectví? (zvol jednu odpověď)

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

18) Kdo nebo co tě ovlivňuje v utváření si názoru na český národ? (můžeš zvolit více odpovědí)

- a) Škola
- b) Rodina
- c) Kamarádi
- d) Média (internet, televize, časopisy)
- e) Jiné (doplň).....

19) Více informací o vlastenectví si získal? (zvol jednu odpověď)

- a) V rodině
- b) Ve škole
- c) Jinde, uveď kde.....

Prostor pro připomínky a náměty k dotazníku: